

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput XVIII. De variis Ritibus, quibus utitur Ecclesia Catholica in recitandis
divinis Officiis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

*Affucta coeli cantibus !
 Harmonicis dissulant motibus :
 Latisque subsiliunt choris
 Astra polo lucentia, dum vago
 Caelum rotatur ambitu.
 Sic elementa animum dulcedine
 Aureisque complent cantibus,
 Cum modulis resonant gravioribus,
 Tonosque acutos temperant.
 Aethere sic terra consonat
 Canore miro musica.
 Respondetque recursio siderum
 Mundi sonoris motibus.
 Omnis ab harmonico systemate
 Et terra pendet, & polus.
 Ut nullus sit dissona litibus
 Natura musicae studet.
 Nempe tonis consistunt mysticis
 Quaecumque Phœbus aspicit.
 Complexuque suo omnia colligat
 Dulcis modorum suavitas.
 Nil concinna tamen concordia,
 Vocisque nil prodest melos :
 Dissona si morum sit musica,
 Deique iustis discrepet.
 Sese igitur veris concentibus,
 Suosque mores imbuat
 Psallere qui dignas laudes cupit,
 Numenque cantu flectere.
 Despicit orantium modulos Deus
 Cum moribus vox dissonat.*

5. Joannes Gerson triplici tractatu de Cantibus; itemque duodecim tractatibus super Magnificat totius musicae praxim moraliter, & anagogicè explicat diffusissimè, quem studiosus lector, non sine magno animæ profectu percurrat. Quid autem, & quotuplex sit musica morum, & virtutum, sine qua dissonat coram Deo musica vocum, & instrumentorum vir præclarissimus Absalon Abbas p̄ his verbis exequitur. Planè musica ista vocalis ad laudem Dei satis congrua est, sed est alia quam docet supernus ille musicus, & illa nostræ saluti magis est necessaria. Sed quæ est illa musica, quam docet Deus? Ipsa profectò triplici specie subdistinguitur, alia est enim animalis, alia spiritua-
 lis, alia cœlestis. Animalis est musica, quando sensus exteriores nihil superfluum appetunt, & à ductu rationis nequaquam discordant, ut visus non aspiciat vana, non auris audiat detractio-

p Absal. Abb. ser. 1. de Annunciat.

nes, vel iudicium sanguinis, non odoratus quaerat suavia, non gustus superflua, non manus extendatur ad illa cita. Istæ sunt quinque vocales animalis musicae facientes harmoniam, quæ dicitur diapente: constituitur enim de quinque corporis sensibus ordinatè constitutis. Spiritualis musica consistit in profectu virtutum, in gaudio spiritali, & morum suavitate, in timore Dei & amore fraternitatis, per quam harmonia efficitur, quæ diatessaron est appellata. Quatuor ergo virtutes principales illam efficiunt, ut sit in omnibus benè agentibus fortitudo ad auxilium, iustitia ad directionem, temperantia ad folatium, prudentia ad consilium. Cœlestis verò musica consistit in contemplatione Dei, in adeptione æternitatis, in mentis iucunditate, & immortalitate corporis: & facit hæc musica harmoniam, quæ dicitur diapason, siquidem octo beatitudines eam efficiunt. Hactenus ille. Hæc est musica, inquit Chrysostomus q, quæ Deum & Angelos lætificat, hæc torum in celo spectaculum excitat, hæc dæmonum furorem compefcit, & affectionum impetum demulcet. Nam dum charitas citharam pulsat, omnes affectiones silent, omnia quieta, omnia tranquilla sunt. Nos autem generibus musicae jugiter exerceamur, in concordia vocum & morum laudes divinas in hoc exilio decantantes, donec mereamur divinæ musicae confortes fieri, & ad consummatissimos cum sanctis Angelis Hymnos elevari.

q Chryf. hom. 40. in Act. Apostol.

CAPUT XVIII.

De variis ritibus, quibus utitur Ecclesia Catholica in recitandis divinis Officiis.

§. I.

Orthodoxam Ecclesiam varietatibus exornari. Varias Ecclesiarum consuetudines unitati fidei non obesse.

ECCLESIAM Christi sponfam varietatibus circum amictam Regius Psalter, eo Psalmo describit, quo verbum bonum eructans ejusdem cecinit Epithalamium. Eamdem horti

r Psalm 44.

horti nomine censerī, quem discolor florum diversitas ornat, Sponsus in Canticis asseverat dum ait *f*: Hortus conclusus es, soror mea Sponsa, hortus conclusus. Nil aptius ad decus Sponsæ, quam pretiosum indumentum multiformi gemmarum, colorumque nitore distinctum. Nil ad honestam recreationem magis idoneum, quam amoenissimus horti recessus omnium florum venustate resplendens. Sponsa igitur cum sit Ecclesia, decet eam variis gemmis, & monilibus ornata, variaque suppellectile divitem esse. Hortus voluptatis cum sit, eam debent omnium generum flores in varias areolas dimensi exornare. Quid autem vestes, quid flores multicolores sunt, nisi varietas sacrorum rituum, quibus Ecclesiastici viri Deo laudes persolvunt? Alias enim consuetudines Eccles. Romana, alias habet Mediolanensis: aliis ceremoniis utuntur Monachi, aliis Clerici, suntque diversæ diversarum Eccles. in recitandis officiis institutiones. Unam quidem Ecclesiam universalem, & orthodoxam confitemur; aut unius corporis plura membra diversa obire munia in unum finem tendentia quis nescit? aut quis adeo stupidæ mentis est, quem non rerum diversitas oblectet? Accedit ad delectationem omne ferens punctum utilitas. Nam ut gentium ac nationum mores diversi sunt, ita ad actus religionis, cultumque divinum diversis utuntur institutis, quæ salva Christianæ fidei integritate vix possent ab eis vel omitti, vel auferri. Quocirca optimum est, ait S. Isidorus, ut gravis prudensque Christianus eo modo agat, quo agere videtur Ecclesiam, ad quam forte devenit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter sequendum, & propter eorum inter quos vivitur societatem servandum est, ne per diversitatem observationum schismata generentur. Varias illas fide Ecclesiarum consuetudines esse docet Ratramnus Monachus Corbeiensis l. 4. contra Græcorum opposita doctè & luculenter. Laurentius à Willavincencio Xeresanus l. 4. de ratione studii Theologici cap. 4. Neminem, inquit, offendere debet, quod in diversis Ecclesiis diversæ ceremoniæ in usu habentur. Etenim maxima in hoc genere semper fuit Ecclesiarum libertas ex libertate illa spiritali profluens, quam Christus dilectæ Sponsæ Ecclesiæ suæ morte vindicavit. Præterea non conveniunt quævis quibusvis locis: quippè alia in populosa civitate, alia in

angusto oppidulo aut obscuro vico fieri & possunt & debent. Ad hæc quædam alicubi retinentur, quia videlicet nullum ibi vitium accessit: alibi verò eadem propter obortum vitium sunt abolitæ. Novas insuper introduci postulat subinde ipsa temporis ratio. Denique nullæ unquam ab hominibus eum ad finem sunt conditæ, ut perpetuæ & immutabiles maneant.

2. Extant in sacris canonibus * multæ de hac re sanctorum Patrum auctoritates. In iis rebus, inquit canon ex verbis D. Augustini, de quibus nihil certi statuit Divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt. Item; Catholica Ecclesia per orbem terrarum diffusa tribus modis probatur existere: quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est Scripturarum, aut traditio universalis, aut certè propria & particularis institutio. Et infra *, ex Epistola Leonis Noni: Scit S. Romana Ecclesia, quod nihil obsunt saluti credentium diversæ pro loco & tempore consuetudines. Nicolæus quoque Primus Epistola secunda ad Photium sic scribit. De consuetudinibus, quas nobis opponere visi estis scribentes per diversas Ecclesias diversas esse consuetudines, si illis canonica non obstat auctoritas, pro qua obviare debeamus, nihil judicamus, vel eis resistimus. Item Gregorius Magnus ad Augustinum Anglorum Episcopum: Novit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit enutritam: sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Gallicana, sive in qualibet Ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesiam, quæ adhuc in fide nova est, institutione præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere poteris, infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. Narrat Augustinus z sibi dubitanti de his multimodis Ecclesiarum observationibus dixisse Ambrosium, Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Fulbertus * Carnotensis eleganter de hac re ad Finardum scribens disserit. Novit, & verè novit serenitatis vestræ prudentia, quod in Ecclesiasticis officiis plura sunt, in quibus orientales Ecclesiæ & nostræ communi obser-

V V V V V

vazione

* Cantic. 4. 12. t. *Isid. de Eccl. offic. l. 1. c. 43.*

u *Dist. 11. c. 7. & 8.* x *Dist. 12. c. 3.* y *Dist. 12. c. 10.* z *Aug. Ep. 118. ad Iannarium.* a *Fulbert. ep. 2.*

vatione sibi respondent: sunt vero alia in quibus alias ab aliis cultu dispari, & varia observatione audivimus dissonare. Nec tamen nos offendit observantia diversitas, ubi fidei non scinditur unitas. Porro in multis Græcia ab Hispania, ab illis Romana, & Gallicana discrepat Ecclesia. Sed neque in hoc scandalizamus, si audimus diversam observationem, sed non diversam fidem in Christi semper Ecclesiis extitisse. Stat enim Regina Ecclesia à dextris Regis sui in vestitu deaurato circumdata varietate. Hæc Fulbertus. Legendus de hac re vir doctissimus Joseph Vicecomes toto libro secundo de antiquis ritibus Missæ. Olim consueverant omnes Ecclesiæ suæ Metropolitanæ institutionem in divinis officiis observare, de qua re habemus decreta Conciliorum Toletani ^b, & Braccharensis. Sed ut solent humanæ res multis erroribus obnoxia depravari plerumque, & in deterius labi; tanta paulatim licentia irrepsit, ut singuli Episcopi infcio Romano Pontifice privatos sibi ritus assumerent, non sine magna divini cultus perturbatione. Hanc nimiam orandi varietatem gravissimè ferens sanctissimus Pontifex Pius V. Romanum Breviarium magno studio emendatum, & juxta decretum Tridentini Concilii pristino nitore restitutum divulgari iussit, eoque sic correcto omnes Ecclesias uti præcepit: quæcunque alia Breviaria abstulit, & abolevit, iis dumtaxat exceptis, quæ vel à sancta Sede Apostolica jam à primæva institutione approbata, vel ducentis annis antiquiora fuissent. Sic pluribus Breviariis antiquatis Ecclesiastici officii diversitates ad multo minorem numerum redactæ sunt. Porro hoc capite eos ritus describere, quia adhuc vigent, propositum mihi est. Sed præmoneo, ne quis mihi succenseat, si suæ forsitan Ecclesiæ peculiare in divinis laudibus institutiones non attigero: nam nec totum Christianum orbem peragrarè potui, nec omnes officiorum Codices nancisci, quo usus omnium Ecclesiarum perdiscerem. Ergo necessitati, non voluntati tribuendum est, si quid fortassis prætermisero, quod hanc tractationem illustrare potuisset.

^b *Dist. 12. ca. 13. & 14.*

S. II.

De ritu Romano.

1. **S**ancta Romana, & Apostolica Ecclesia mater & firmamentum veritatis, Ecclesiastica disciplina Magistrâ primum debet in hoc tractatu locum habere, quæ potestatis eminentia super omnes excellens ab ipso Christo primatum accepisse dignoscitur, cum Beato Petro ligandi atque solvendi tradidit Pontificium. Psalterium per Hebdomadam diu noctuque sic Romani distribuunt. Die Dominica ad Nocturnos duodeviginti concinunt Psalmos à primo usque ad 20. inclusivè, omillis quarto, & quinto. Reliquis diebus duodecim Psalmos hoc ordine allignant. Feriæ secundæ Psalmum 26. *Dominus illuminatio*, usque ad 37. *Domine ne in furore*. Feriæ tertiæ Psalmum 38. *Dixi custodiam*, usque ad 51. *Quid gloriaris*, omillis in medio 42. *Judicame Deus*, & 50. *Miserere*. Feriæ quartæ Psalm. 52. *Dixit insipiens*, usque ad 67. *Exurgat Deus*, omillis 53. *Deus in nomine tuo*, 62. *Deus Deus meus* 64. *Te decet*, & 66. *Deus misereatur*. Feriæ quintæ Psalm 68. *Salvum me fac Deus*, usque ad 79. *Qui regis Israel*. Feriæ sextæ Psalm. 80. *Exultate Deo*, usque ad 95. *Dominus regnavit*, omillis 89. *Domine refugium*, 90. *Qui habitat*, 91. *Bonum est confiteri*, 92. *Dominus regnavit decorem indutus est*, & 94. *Venite exultemus*. Sabbatho Psalm. 97. *Cantate Domino*, usque ad 108. *Deus laudem meam ne taceris*.

Ad Laudes semper dicunt quatuor Psalmos, & unum Canticum ex veteri Testamento. Diebus Dominicis, & festis primo loco ponitur Psalmus 92. *Dominus regnavit*, diebus profestis Psalm. 50. *Miserere mei Deus*. Secundo loco diebus festis Psalm. 99. *Jubilare Deo*. Feriæ 2. Psalm. 5. *Verba mea*. Feriæ 3. Psalm. 42. *Judicame Deus*. Feriæ 4. Psalm. 64. *Te decet*. Feriæ 5. Psalm. 89. *Domine refugium*. Feriæ 6. Psalm. 142. *Domine exaudi*. Sabbatho Psalm. 91. *Bonum est confiteri Domino*. Tertio loco semper dicitur Psalm. 62. *Deus Deus meus*, cum Psalm. 66. *Deus misereatur*, sub una conclusione. Quarto loco inseritur Canticum; diebus scilicet festivis Canticum trium puerorum *Benedicite*. Feriæ secunda Canticum Isaia *Confitebor*. Feriæ 3. Canticum Ezechia *Ego dixi*. Feriæ 4. Canticum Annæ *Exultavit*. Feriæ 5. Canticum Moyfis *Cantemus Domino*.

mino. Feria 6. Canticum Abacuc. *Domine audiivi*. Sabbato alterum Canticum Moysis *Audite cœli*. Quinto loco sub unica clausula dicuntur tres ultimi Psalmi *Laudate Dominum de cœlis*, *Cantate Domino*, & *Laudate Dominum in sanctis eius*.

Ad Primam diebus festis, & Sabbato dicuntur tantum tres psalmi, scilicet Psalm. 53. *Deus in nomine tuo*, & duæ sectiones Psalm. 118. *Beati immaculati*, & *Retribuere*. Cæteris diebus quartum Psalmum adjungunt, nimirum die Dominica Psalm. 117. *Confitemini*. Feria 2. Psalm. 23. *Dominus est terra*. Feria 3. Ps. 24. *Ad te Domine*. Feria 4. Psalm. 25. *Judica me Deus*. Feria 5. Psalm. 22. *Dominus regit me*. Feria 6. Psalm. 21. *Deus Deus meus respice in me*.

Ad Tertiam, Sextam, & Nonam semper iidem psalmi repeti solent: ad Tertiam *Legem pone*, ad Sextam *defecit*, ad Nonam *Mirabilia*, quæ sunt divisiones Psalmi 118.

Ad Vesperas quinque quotidie Psalmos percurrunt incipientes die Dominica à Psalm. 109. *Dixit Dominus* usque ad Psalm. 148. exclusivè: omittis tamen in medio Psalm. 117. *Confitemini*. 118. *Beati immaculati* 123. *Ecce nunc*. & 142. *Domine exaudi*.

Ad Completorium dicunt quotidie Psalm. 4. *Cum invocarem*: deinde sex primos versus Psalm. 30. *In te Domine speravi*: tum Psalm. 90. *Qui habitat*: demum Psalm. 133. *Ecce nunc*. Sic totus liber psalmodiarum unica Hebdomada psallendo percurritur, quem ritum, licet psalmis alia ratione distributis, etiam Monachi observant. Ambrosiani verò, ut videbimus, duplicis Hebdomadæ circulo psalterium explent. Omnes autem nationes occidentalis Ecclesiæ in hoc conveniunt, quod Psalm. nocturnos cum Psalm. 109. *Dixit Dominus* exclusivè terminant, & exinde diurnos incipiunt. Romani autem officii ferias hæc est.

2. In Nocturnis dicunt secretò *Pater, Ave, & Credo*: deinde clara voce *Domine labia mea aperies*; *Deus in adiutorium*, *Gloria Patri*. Sequitur Invitatorium cum psalmo *Venite exultemus*: & repetito Invitatorio dicitur Hymnus. Postea recitantur psalmi nocturni. Sed Nocturnorum triplex distinctio est. Aliter enim diebus Dominicis, aliter diebus festis, aliter diebus ferialibus procedunt. Diebus Dominicis in primo Nocturno duodecim psalmos cum tribus Antiphonis psallunt per ternas divisiones qua-

tuor psalmodiarum. Post Antiphonam ultimi psalmi dicitur Versus, postea Oratio Dominicalis, tum absolutio, & tres Lectiones cum tribus Responsoris, præmissa singulis Lectionibus benedictione. In secundo, & tertio Nocturno dicuntur tres psalmi cum suis Antiphonis, totidemque lectiones, ac Responsorio modo prædicto. Tertio cuique responso additur gloria sanctissimæ Trinitatis. Post nonam Lectiorem agitur solemnitas gratiarum actio per Canticum *Te Deum laudamus*, atque hoc modo Nocturnæ Vigiliæ diebus Dominicis terminantur. Hunc Nocturnorum ritum; ut scilicet prius psalmi, deinde Lectiones, & reliqua dicantur, existimant Baronius & per ea verba Apostoli * adumbrari, *Cum convenitis unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, & quæ sequuntur*. Per tria verò Nocturna tria tempora denotari legis Naturalis, legis Scripturæ, & Evangelicæ gratiæ docet Bonaaventura *. Ideo in tertio Nocturno lectiones legi solent ex novo Testamento. Eadem ratio in Nocturnis festivitatum observatur, nisi quod in primo tres tantum psalmi cum suis Antiphonis recitantur, totidemque in secundo, & tertio. Nocturnum verò feriale alio modo procedit: dictis enim omnibus ut supra usque ad Hymnum inclusivè, mox duodecim psalmos cum sex Antiphonis persolvunt, post quos tres Lectiones sequuntur ritu superscripto: & si dicendum sit Canticum *Te Deum laudamus*, post ultimam lectionem omisso Responso subsequi debet. In his autem Vigiliis numerum duodenarium psalmodiarum Angelo revelante stabilitum fuisse constans sanctorum patrum consensus apud Joannem Cassianum lib. 2. de institutis cenobiorum asseverat. Nec caret mysterio hæc institutio. Nam duodenarius numerus, cum sit plenæ & consummate virtutis, temporis & rerum exprimit universitatem: & quia Dominum omni tempore benedicere debemus, eo psalmodiarum numero in ejus laudibus utimur, quo temporis plenitudo designatur. Verùm, quia omne tempus sex ætatibus mundi continetur, duodecim psalmos sex tantum Antiphonis jungimus. Accedit quod horæ noctis duodecim sunt, in quibus Dei Custodia muniri totidem Psalmodiarum modulatione postulamus.

Finito Cantico *Te Deum laudamus*, vel si hoc non dicatur, post ultimum Responso

V V V V V 2 statim

c Pater. an. 57. mm. 161. * 1. Cor. 14. 26. d Bonavent. in Ps. 76.

statim incipiunt Laudes, præmissis versu *Deus in adiutorium*, post quem sequuntur Psalmi cum suis Antiphonis, tum Capitulum, Hymnus, Versus, Canticum Zachariæ cum Antiphona: deinde preces, si dicendæ sint, Salutatio, Collecta, Commemorationes, si occurrant, ac demum Antiphona de B. Virgine, & sic finiuntur Laudes.

Prima diei hora sic peragitur. Dicuntur primo *Pater, Ave, Credo, Deus in adiutorium*. Tum Hymnus semper idem *Jam lucis orto sidere*: Psalmi cum unica Antiphona, quibus die Dominica additur Symbolum Athanasii, Capitulum, Responsorium breve, Versus, Preces, Confessio, Oratio, ac denique lectio Martyrologii.

Tertia, Sexta, & Nona eodem modo perfolvuntur. Dictis secretò *Pater & Ave*, sequitur divini adjutorii imploratio, tum Hymnus, Psalmi, Antiphona, Capitulum, Responsorium, Versus, Collecta, & finis. Per has horas repetitur quotidie Psalmus 118. in 22. octonaria juxta numerum Hebraicarum literarum divisus. Eo enim artificio compositus est, ut omnes Versus primi octonarii incipiant à prima litera *Alph*, octo Versus sequentes à litera *Beth*, & sic deinceps; quod factum est literaliter memoriæ juvandæ gratia: mysticè verò ut, quemadmodum parvulorum ingenia primis literarum elementis legendi usum addiscunt: ita nos hujusmodi elementis usum discamus vivendi. Hic autem Psalmus totus moralis est tantò profundior mysteriorum sublimitate, quò aperiens est superficie verborum. Fervens in eo studium ostendit Propheta erga Dei mandata, quare nullus est Versus, si unum excipias *Suscipe servum tuum in bonum*, in quo mandatorum Dei mentio non habeatur, una ex hisce vocibus adhibita quæ ferè idem significant, lex, via, justificatio, semita, mandatum, præceptum, judicium, testimonium, justitia, verbum, eloquium, veritas.

Vesperæ cum Laudibus conveniunt, nam post Orationem Dominicam, & Angelicam salutationem divinum auxilium imploratur. Deinde quinque Psalmi dicuntur cum Antiphonis: tum Capitulum. Hymnus, Versus, Canticum B. Virginis, Preces, & cætera sicut in Laudibus.

Completorium à brevi Lectione incipit, postquam Oratio Dominica, Confessio, *Converte nos Deus, Deus in adiutorium*, Psalmi cum

Antiphona, Hymnus, Capitulum, Responsorium, Versus, Canticum Simconis, Preces, Oratio, Benedictio, Antiphona B. Virginis cum oratione ac tandem *Pater, Ave, & Credo* subsequuntur. Hoc est Officium Romanum, cuius allegoricas rationes curioso lectori suppeditabunt Amalarius Fortunatus, Honorius in Gemma animæ, Durandus in rationali, & alii sacrorum rituum explanatores. Hic eas ego prætermittendas existimavi, tum quia omnes officii partes supra seorsim explicavi, tum quia hujusmodi allegoriæ curiosam potius subtilitatem continere videntur, quàm solidam legendium utilitatem.

§. III.

De ritu Monastico pro his qui militant sub Regula S. Benedicti. Præmittuntur quædam de excellentia hujus sanctissimi Monachorum Patriarchæ.

I. S. Anticissimus Monachorum Patriarcha, & legislator Benedictus, cum Magni Gregorii testimonio omnium justorum spiritu plenus esset, Monachos à Clericis ut conversatione, ita & officio discerni debere existimavit. Itaque pro illis specialem ritum instituit à præfato Gregorio Romano Pontifice approbatum, cunctarumque Monasticarum Congregationum longa & laudabili consuetudine confirmatum. Nulla laus est, quæ hujus officii excellentiam assequi possit. Ab eo enim compositum, ordinatumque est, qui non omnium justorum tantum, sed & ipsius Dei spiritu plenus tantam in hac fragili carne gratiam obtinuit, ut raptus cum Paulo usque ad tertium, & archetypum cælum Angelorum psallentium choros audierit, & ipsum Dominum majestatis viderit facie ad faciem in momento supernæ claritatis lumine gloriæ illustratus. Est quidem inter Scholasticos diu agitata disputatio, an aliquis in hac vita videre possit divinam essentiam: sed ego ut eorum sanctitatem & doctrinam veneror, qui negantem controversiæ partem tuentur, nunquam tamen argumentis illorum adduci potui, ut Patri meo Benedicto hanc prærogativam denegarem, ut Moysen interim, & D. Paulum omnittam: Debuit enim singularis illius sanctitas singulari aliquo munere insigniri. Non desunt huic assertioni multæ

multæ rationes ad Scholasticam libellam summo rigore examinata: verum pro meo instituto aliquot testes dumtaxat profero, quorum auctoritas dictis conciliet fidem. Primus est Gregorius Magnus ^e, qui Benedicti raptum narrans in dialogis; Totum, inquit, mundum sub uno Solis radio collectum vidit: mox ediferens quæ id ratione potuerit fieri, subdit; Videnti enim Creatorem angusta est omnis creatura. Secundus testis est Bernardus, qui explicans versiculum illum psalmi, *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*, & scribens de ea cognitione, quam animæ beatorum habent in patria; Ad quam nimirum, ait, excellentiam licet ad modicum rapta fuisse videtur anima illa beata, quæ collectum sub uno solis radio mundum uniuersum conspexit. Accedit tertio loco Rupertus Abbas Tuitiensis, qui huic veritati adstipulatur lib. 12. de gloria, & honore filii hominis: quem sequuntur Bonaventura serm. 20. de luminariibus Ecclesiæ, Dionysius Carthusianus serm. de S. Benedicto, Ludovicus de Prullia in Trilogio animæ parte 2. cap. 18. & Joannes Thaulerus cap. 12. institutionum: atque hanc sententiam probabilem pronunciauit in sua varia Theologia vir doctissimus Maximilianus Sandæus ^f. Hanc sancti Patris prærogativam libuit commemorare, quo ejus eximia virtus clarius elucesceret. Non est autem hoc loco & illud prætermittendum, quod quidam ^g scribunt; sanctum videlicet Benedictum adhuc maternis clausum visceribus clarè, & distinctè cum sorore Scholastica cecinisse, quo portento præsignata pueri sanctitas fuerit, Ordinisque Monastici ab eo instituendi alacritas in psallendis divinis laudibus præostensa. Sed quod nullum hujus rei antiquum proferant testem, merito suspecta videtur. Faciunt tamen prodigio fidem alia non dissimilia à probatis Auctoribus scripta. Augustinus ^h lib. 3. de civitate Dei in Ethnicorum libris scriptum asserit infantes nondum natos de uteris matrum quædam verba clamasse: ac ibidem commentator Valentinus refert ex Tito Livio ⁱ infantem Marucia Jo triumphæ in utero matris clara voce

^e Greg. lib. 2. dialog. cap. 35. ^f Sand. lib. 3. comment. 42. exercit. 2. ^g Bonif. Simona lib. 4. Christian. persecut. epist. 20. Gerardus Belgæ in Meditationibus die 11. Decembris. Iepex. centur. 1. chron. Benedictini, & alii recentiores. ^h August. de civit. lib. 3. c. 31. ⁱ Tit. Liv. lib. 24.

protulisse. Scribit Eulogius in præfatione primi libri Memorialis sanctorum, sanctum Isaacum Monachum, & Martyrem tribus vicibus una die loquutum fuisse antequam nasceretur. Sanctus quoque Gerardus ter in ventre matris vagitus emisit teste Odone Cluniacensi ^k in ejus vita.

^k Odolib. 1. cap. 3.

METRUM XLV.

Lux oculos divina serit, descendit ab alto
Culmine caelorum globus igneus.
In medio veneranda senis præfulget imago,
Mirantesque animos ad se trahit.
Quis novus hic Heros? quod sidus? quæ nova
caeli
Progenies variat rerum vices?
An novus occiduis surgit rubicundus ab oris
Phœbus, & Eoi obscurat faces?
An Benedictus hic est Italia lux maxima genis,
Militiæque sacræ dux i. clyt. s?
O properate omnes, ille est. Quam multus clivem
Prosequitur Monachorum exercitus?
Quam pia festivo glomeratur pompa triumpho,
Atque Patrem lætis celebrat choris?
Huc ades o mundi columen, spes altera terræ,
O & præsidium perenni ium.
Dexter ades, placidusque melos, quod pangimus:
audi
Carminibusque tuis Pater annue:
Te carinus Regum soboles, divina propago,
Non sine summi plausibus ætheris.
Te celebrat tellus, mare tibi concinit, omnis
Te dignis gens laudibus evchit.
Aurea submitunt proceres tibi stemmata, curva
Te Reges venerantur poplite.
Te penes est morum probitas, studiosaque recti
Norma, fidesque, & cultus Numinis.
Te pietas gremio fovit, te candida virtus
Nascentem tenero excepit sinu.
Diceris harmonicis materna clausus in alvo
Motibus exultasse, & cantibus.
Jam tunc divinis præludens laudibus, orbem
Queis jugiter docuisti incumbere.
Diceris & faciem clarè vidisse Tonantis
Atherco persusus lumine.
Nempè serenata caelos in mente strebas,
Atque Deum claudibus pectore.
Sic miseris poteris terris Deus alter haberi,
Ni rapuisset te mors invida.
O Pater, o tandem Monachorum respice cœtus,
V V V V V 3 Aiq. e

Atque tuis da vivere moribus.
Aspice, nec vasto luctantes desere ponto,
Et nostrum repara antiquum decus.

2. Psalterium à Diyo Benedicto per dies, & horas sic distributum est, ut totum unius hebdomadæ circulo compleatur. Psalmos autem longiores in duas partes divisit. Nocturnis semper 12. Psalmi assignantur: sed Dominicis ac festiuis adjunguntur tria Cantica è veteri Testamento, ut mox videbimus. Vigiliæ diei Dominicæ incipiunt à Psalm. 20. *Domine in virtute tua*, usque ad 31. *Beati quorum*, inclusivè. Vigiliæ secundæ feriæ à Psal. 32. *Exultate justii in Domino*, ad 44. *Eruclavit*, omillis in medio 35. *dixit injustus*, & 42. *Judica me Deus*: atque divisio in duas sectiones Psalm. 36. *Noli emulari*, quæ divisio fit in versu, *declina à malo*. Feria tertia initium est à Psalm. 45. *Deus noster refugium*, ad 58. *Eripe me*: omillis 50. & 56. *Miserere mei Deus*. Feria quarta à Psal. 59. *Deus repulisti*, ad 72. *Quam bonus Israel Deus*, omillis quatuor. 62. *Deus Deus meus*, 63. *Exaudi Deus*, 64. *Te decet*, 66. *Deus misereatur*, & divisio duobus 67. *Exurgat Deus*, in versu *Benedictus Dominus die quotidie*, & 68. *Salvum me fac Deus*, in versu, *Exaudi me domine*, Fer. 5. à Psalm. 73. *Ut quid Deus*, ad 84. *Benedixisti*, omisso 75. *Notus in Judæa Deus*, & divisio 77. *Attendite* in versu. *Et dilexerunt eum*. Feria sexta à Psalm. 85. *Inclina ad* 100. *Misericordiam & judicium*: omillis quinque. 87. *Domine Deus salutis meæ*, 89. *Domine refugium*, 90. *Qui habitat*, 91. *Bonum est*, 94. *Venite exultemus*: & divisio 88. *Misericordias Domini*, in versu *Tunc locutus es*. Sabbato à Psalm. 101. *domine exaudi*, ad 108. *Deus laudem meam*: divisio 102. *Benedic*, in versu *Hoc mare magnum*, 104. *Confitemini*, in versu *Et intravit Israel*, 105. *Confitemini*, in versu *Et irritaverunt*, 106. *Confitemini*, in versu *Dixit & stetit*.

Ad laudes semper dicitur primo loco Psalm. 66. *Deus misereatur sine Antiphona*, deinde cum Antiphona Psalm. 50. *Miserere* tam in Dominicis, quam in feriis; quem sequuntur alii duo Psalmi singulis diebus diversi, videlicet die Dominica 117. *Confitemini*, & 62. *Deus Deus meus*. Feria secunda 5. *Verba meæ*, & 35. *Dixit injustus*. Feria tertia 42. *Judica me*, & 56. *Miserere*. Feria quarta 63. *Exaudi*, & 64. *Te decet*. Feria quinta 87. *Domine Deus salutis meæ*, & 89. *Domine refugium*. Feria sexta 75. *Notus in Judæa*,

& 91. *Bonum est*, Sabbato 142. *solus domine exaudi*: supplet enim alterius Psalmi vices Canticum *Audite cæli* divisum in duas partes in versu *Ignis succensus est*. Sequitur Canticum, tum Psalm. 148. *Laudate Dominum de cælis*, cum duobus sequentibus sicut psallunt Romani. In Laudibus festivitatum iidem Psalmi dicuntur, quos Romani cantant in festis, nisi quod Psalmus *Deus misereatur*, semper seorsim primo loco recitatur.

Ad Primam tres Psalmi dicuntur. Feria secunda primus, secundus, & sextus: *Beatus vir, Quaresmuerunt, domine ne in furore*. Feria tertia 7. *domine Deus meus*, 8. *domine dominus noster*, 9. *Confitebor* usque ad versum *exurge domine*. Feria quarta idem 9. à versu *Exurge* usque ad finem, 10. *In domino confido*, 11. *Salvum me fac*. Feria quinta 12. *Usquequo*, 13. *Dixit insipiens*, 14. *domine quis habitabit*. Feria sexta 15. *Conserve me*, 16. *Exaudi*, 17. *Diligam te domine* usque ad versum *Cum sancto sanctus eris*, Sabbato sequitur idem Psalmus à dicto versu, tum 18. & 19. *Cæli enarrant*, & *Exaudiat*, Die Dominica quatuor Psalmi cantantur, quatuor scilicet prima octonaria Psalm. 118. *Beati immaculati, in quo corrigit, Retribue, Adhæsit*.

Ad tertiam die Dominica sequuntur tria octonaria ejusdem Psalmi: *Legem pone, Et veniat, Memor esto*. Sic ad Sextam *Portio meæ, Bonitatem, Manus tuæ*. Ad Nonam *Defecit, In æternum, Quomodo dilexi*. Feria secunda ad Tertiam *Lucerna, Feci judicium*: Ad Sextam *Mirabilia, Justus es Domine, Clamavi*. Ad Nonam *Vide humilitatem, Principes, Appropinquet*. Feria tertia, cæterisque feriis per hebdomadam ad Tertiam cantica graduum *Ad Dominum, Levavit, Letatus sum*. Ad sextam. *Ad te levavi, Nisi quia Dominus, Qui confidunt*. Ad Nonam. *In convertendo, Nisi Dominus, Beati omnes*.

Ad Vesperas quatuor Psalmi cantantur. Die Dominica Psalm. 109. *Dixit Dominus*, cum tribus sequentibus. Feria secunda 113. *In exitu*, 114. *Dilexi*, 115. *Credidi*, cui adjungitur sub unica terminatione 116. *Laudate Dominum omnes gentes*, 128. *Sæpè expugnaverunt*. Feria tertia, 129. *De profundis* cum tribus sequentibus. Feria quarta 134. *Laudate nomen domini*, & tres immediatè sequentes. Feria quinta 138. *Domine probasti me* bipartitus in versu *Et dixi*, & duo sequentes. Feria sexta 141. *Voce meæ*, 143. *Benedictus Dominus* divisus in versu *Deus*

canticum novum, 144. *Exultabote*, usque ad versum *Confiteantur*. Sabbato idem Psalmus à versu *Confiteantur*, usque ad finem cum tribus subsequentibus.

Completorium tribus Psalmis invariabiliter expletur 4. *Cum invocarem*, 90. *Qui habitat*, & 133. *Ecce nunc benedicite Dominum*. Sic distributis per hebdomadam Psalmis jam totius Officii feriem dispiciamus.

3. Singulis Officiis tam diurnis quam nocturnis præmittitur Oratio Dominica, Salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum, itemque divini adjutorii imploratio eodem ferè ritu, quo Romani: & similiter in fine additur una ex Antiphonis B. Virginis, quibus iidem Romani preces horarias terminare consueverunt. Speciatim verò nocturnæ Vigiliæ diebus Dominicis, & festis 12. lectionum hoc ordine procedunt. Dicto versu *Deus in adjutorium*, ter repetitur *domine labia mea aperies*: tum Psalmus tertius *domine quid multiplicati sunt sine Antiphona* recitatur: deinde Invitorium, & Hymnus: postea sex Psalmi cum Antiphonis, mox Versus *Pater noster*, & absolutio. Tum accepta benedictione leguntur quatuor lectiones cum suis Responsoriiis. Secundum nocturnum iterum sex Psalmis, & quatuor lectionibus constat. In tertio autem tria Cantica ex Veteri Testamento diei vel temporis congruentia sub unica Antiphona cantantur, post quam dicto Versu, & cæteris ut supra, ac benedicente Abbate rursum leguntur quatuor lectiones ex Homilia super Evangelium. Post quartum Responsorium semper dicitur *Gloria Patri*. Post duodecimum incipit Abbas *Te Deum Laudamus*, quod Canticum nunquam omittitur. Hoc dicto legit Abbas Evangelium, in cuius fine respondent omnes *Amen*: & immediatè cantatur *Te decet laus, te decet Hymnus, tibi gloria Deo Pater, & Filio cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum. Amen*. Sequitur collecta diei, & si finiuntur Vigiliæ. In Officio feriali dictis omnibus ut supra usque ad Hymnum, sex Psalmi recitantur cum tribus Antiphonis: tum Versus, *Pater noster*, Absolutio, Benedictiones, & tres Lectiones sequuntur cum suis Responsoriiis. Sed à Paschate usque ad Calendas Novembris una dumtaxat brevis lectio dicitur cum brevi Responsorio. In secundo Nocturno reliqui sex Psalmi cum *Alleluja*, & diebus Septuagesimæ cum tribus Antiphonis cantantur. Deinde dicitur Capitulum, Versus, *Kyrie eleison, Pater*

noster, Oratio conveniens, *Benedicam is Domino Fidelium animæ*: & sic terminantur Vigiliæ in festis trium lectionum, & in Officio feriali.

Laudum ritus ferè convenit cum Romano, nisi quod in Officio simplici & feriali præmitti solent *Pater, & Ave*. Tum primo loco semper dicitur Psalmus *Deus misereatur*. Post Capitulum, Responsorium breve cantatur. Post *Benedictus* sequuntur *Kyrie eleison*, & Oratio Dominica clarâ voce, tum Collecta, & Commemorationes.

Prima, Tertia, Sexta, & Nona discrepant à ritu Romano in Psalmis, & in eo quod nullum dicitur Responsorium post Capitulum; sed statim dicto versu sequitur *Kyrie eleison, Pater noster*, & Collecta. In cæteris nullum est discrimen.

Vesperarum item Monasticarum hæc à Romanis differentia est, quod breviores uno Psalmis sunt, tum post Capitulum semper dicitur Responsorium, & post *Magnificat* ante collectam præmitti solent *Kyrie eleison*, Oratio Dominicalis clarâ voce.

Completorium quoque Monasticum Romano brevius est uno psalmo, & Cantico Simeonis, de quo S. Benedictus nullam facit mentionem. caret etiam Responsorio post Capitulum, sed dicto versu sequuntur more solito, *Kyrie, Pater*, oratio, benedictio, & finis. Hujus autem Officii symbolicas rationes afferunt Honorius in Gemma animæ libro secundo, Durandus lib. 4. rationalis, Joannes Belet in explicatione divinorum officiorum, & Rupertus Abbas lib. 2. in Regulam S. Benedicti, & Petrus Damianus opusculo 10.

§ IV.

De ritu Cisterciensium.

1. **O**rdinem Cisterciensem antonomasticè Ordinem dici asserit Justus Abbas sermone in Conventu Abbatum habito, qui est tomo 2. Bibliothecæ Patrum. Ut enim scribit Hieronymus & Platus vir de statu Religioso optimè meritis: Nulla ex omnibus Religiosorum familiis nobilior quàm Cisterciensis. Angelus quoque Domini apparens B. Henrico Hemmerodensi novitio; Bene ait, ut refert Casarius tibi

k Plat. de bono stat. Relig. lib. 2. cap. 22. 1 Casarius lib. 8. histor. cap. 96.

tibi placere debet Ordo Cisterciensis, quia nulla vita tantæ perfectionis est in Ecclesia Dei. Nec defunt illustria magnorum virorum de hoc ordine testimonia. Philippus Abbas ^m bonæ spei Ordinis. Præmonstratensis libro de dignitate Clericorum; Apud Cistercium, inquit, Monachus ordo pridem mortuus suscitatur, & pulso vetusto cinere novitatis gratia reformatur, dum cæteris acceptam Monachis delicatam teneritudinem execratur, & laborem, pauperiem, lucum, silentium insatiabiliter amplexatur. Jacobus ⁿ Aconensis Episcopus, & Cardinalis in Historia Occidentali hæc habet de Cisterciensibus. Alii sermone Prædicationis, & gratia ædificationis præpotentes: alii virtute miraculorum, & gratia curationum insignes: alii spiritum prophetiæ divinis illuminati revelationibus habentes, alii virtute abstinentiæ & jejuniorum humanæ possibilitatis mensuras excedentes: alii in orationibus, & psalmodiis, & laudibus divinis tantam à Domino consecuti sunt gratiam, & devotionis suavitatem, quod in fine Nocturni, & Matutini Officii sicut adipe & pinguedine usque ad summum repleti, vellent, si esset possibile, tempore nocturno revertente rursus iteratum officium inchoare. Richardus Archiepiscopus Cantuariensis Epistola ad Abbatem, & Conventum Cisterciensem inter Epistolas Petri Blefensis ^o: Inter universas Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo virtute flagrantior, nullus sancti nominis odore suavior est in Christo quàm vester. Una omnium vox est, quia Cisterciensis Ordinis Professores tantò differentius præ cæteris triumphales sanctitatis titulos referunt, quanto expressius Religionis Apostolicæ vestigiis inhaerunt. Stephanus Tornacensis Episcopus Epistolâ primâ prolixum hujus Ordinis textit elogium, specialiter verò de Cisterciensium Psalmodiâ ait: Divina officia cum tanta solemnitate, & devotione celebrant, ut in eorum concentu voces Angelorum sonare putes: Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus ad laudes Dei invitant homines, & Angelos imitantur. Tandem Petrus Cellensis ^p, ut alios innumeros prætermittam, sic Cistercienses commendat. Cistercienses præ aliis mortalibus feriis, & sine fine mansuris intendere video. Hi sunt qui regulam B. Benedicti, penè combu-

stam, sicut Esdras veterem legem, restauraverunt. Claustra illorum castra Dei sunt, ubi nocte in Psalmis & Orationibus parati sunt suscitare Leviathan, qui sub umbra dormit in locis humilibus. Sic vivebant Patres nostri, hæc nobis virtutum exempla reliquerunt, quorum si vestigia sequuti fuerimus, verè Cistercienses erimus non solo habitu & nomine, sed virtute & perfectione. Quod autem spectat ad ritum Cisterciensem, majores nostri à Regula S. Benedicti nullatenus deviantes, ritum proprium instituerunt regulæ prorsus conformem, qui propterea à communi Monastico discrepat in nonnullis.

2. Ante lectiones nec orationem Dominicam, nec absolutiones præmittimus: ad Primam, & Completorium nec confessionem, nec preces habemus: ad Responsoria post Capitulum non adjungimus *Gloria Patri*, horum enim nullam Regula mentionem facit. Æstivo tempore unicam perpetuò lectionem in nocturnis ferialibus legimus, sic eadem regulâ decernente: quapropter nullum festum habemus trium lectionum. Tum quod D. Benedictus Hymnos Ambrosianos vocet, Hymnos omnes ab Ambrosianis accepimus, iisdemque prorsus omni tempore utimur, quibus & illi: quorum Catalogum inveniet curiosus lector apud Radulphum Tungrensem. Ad Tertiam, & Completorium Hymnos variamus pro varietate temporum, & festorum. In Vesperis nunquam Psalmos feriales mutamus ad mentem regulæ, quæ in festivitatis Psalmorum mutationem pro vigiliis tantum nocturnis permittit. Singulis horis Collectas proprias habemus. Festa quæ non sunt 12. lectionum solâ commemoratione in primis Vesperis & Laudibus celebramus. Festa ipsa 12. lectionum in tres classes dividimus: solemniora dicuntur sermonis, quod Abbas eâ die sermonem ad Monachos habeat. Alia sunt duarum Missarum, quod duæ Missæ Conventuales de illis Cantentur, una post Primam, altera post Tertiam. Alia unius Missæ, quod unica de illis Missa canatur. Antiphonas nunquam duplicamus, sed tantum post Psalmos integras cantamus. Ad Laudes unam dumtaxat dicimus Antiphonam, ad cujus tenorem omnes Psalmos modulamur. Omnes horas commemoratione Beatæ Virginis & Dominicæ Incarnationis concludimus. Quotidie tandem post Completorium Antiphonam, *Salve Regina* solemniter decantamus.

^m Philip. Abb. c. 125. ⁿ Jacob. Acon. cap. 14.
^o P. Elef. ep. 82. ^p P. Cell. lib. 6. ep. 23.

§. V.

De ritu Carthusianorum.

1. SACROSANCTA Religio Carthusiana, licet in scæteris Benedicti Regulam non agnoscat, ritum tamen Benedictinum in divinis Officiis observat. Paucis exceptis vix discrepant à Cisterciensibus, quibus ferè coævi sunt. Cœpit enim Cistercium anno Domini 1098. Carthusia verò initium habuit anno 1086. ut putavit Baronius, vel 1084. ut ex monumentis Ordinis collegit in suo Brunone Theophylus Raynaudus. Ante Vigiliis dicunt *ter Pater & Ave*. Post ultimam Antiphonam Nocturni recitant semel *Pater, & Ave*, & Absolutionem. Post *Benedictus* dicunt novem vicibus *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison* cum multis precibus. Privatis diebus ad preces adjungunt Psalmum *Miserere*: quas preces repetunt singulis horis. In fine lectionum ex Prophetis addunt, *Hec dicit Dominus, Convertimini ad me, & salvi eritis*. Ad Vesperas psalmos mutant pro diversitate festivitatum. Ad primam dicunt quotidie Symbolum Athanasii. Ad salutationem Angelicam pulsant quater in die, post Matutinum, post Primam, post Nonam, post Completorium. Post Collectam dicto *Benedicamus Domino*, nihil aliud adjungere consueverunt. In reliquis, ut dixi, ferè conveniunt cum Cisterciensibus. Commendat eorum cantum Christus Salvator noster apud S. Brigitam c. 4. revelationum extravagantium: & Angelicam eorumdem psalmodiam elegantissimè collaudat Francisc. Petrarca in præfatione lib. de otio Religiosorum. Sunt autem reverà Carthusiani magna orbis miracula, in carne extra carnem viventes, Angelos nobis in terra, & Joannem Baptistam in Eremo representantes. Sunt præcipuum Ecclesiæ ornamentum, similes aquilæ in cœlum volanti, quorum status universarum religionum institutis jure præfertur. Pius quidam, & religiosus Poëta apud Maximilianum Sandæum 9 in sua mystica Theologia Cartusianorum vitam, & mores hoc eleganti Epigrammate mirabiliter expressit.

*Pallent em nuper rigidi Brunonis alumnus
Sic adit mundum linquere certus Odo.*

9 Sand. lib. 2. comment. 3. exercit. 2. disquisit. 6. r Bernard. Parthusius Epigr. 4. 5.

Ede Pater, quæ Carthusiæ sit regula vitæ.

Quæ nox, quæve dies: quid fugiant, quid agant:

Ede quibus studiis hic vivitur. Ille tacendo

Fugit, & ingemuit. Non potuit melius.

Historiam illam notissimam Theologi Parisiensis, qui post mortem tribus distinctis vicibus justè se accusatum, judicatum, & damnatum pronuntiavit; atque hujus Ordinis institutioni occasionem dedit, copiosissimè defendit Raynaudus supra citatus in suo Brunone, ubi plura de laudibus Cartusianorum Lector inveniet.

§. VI.

De ritu Præmonstratensium.

1. NULLA post Monachos Religiosarum Congregationum, quæ proprios ritus habeat, antiquior est Præmonstratensi, sumpsit enim originem hic sacer, & Canonicus ordo à sanctissimo patre Norberto anno salutis 1115. habuitque aliquando plusquam mille Abbatias. Eorum ritus cum Romanis conveniunt, si pauca quædam excipias. Et primò quidem ante Vigiliis nocturnas tres psalmos recitant cum quibusdam precibus, & orationibus. Deinde in ipsis Vigiliis ante Lectiones dicunt *Versum*, & *Orationem Dominicam*, sed non *absolutiones*. Post nonum *Responsorium* concinunt *Te Deum laudamus*: & ante Laudes unum *Versum* semper præmittunt, quem vocant *Sacerdotalem*. In primis Vesperis solemnissimum magnum *Responsorium* concinunt post *Capitulum*. Ad omnes horas diei *Hymnos* variant pro ratione, temporum & festivitatum. Antiphonam *B. Virginis*, quæ terminantur *Horæ*, non nisi post *Completorium* cantant. *Psalterium* more Romano in dies & horas distribuunt, nisi quod Psalmum 117. *Confitemini* à Septuagesima usque ad *Pascha* diebus *Dominicis* non ad primam, sed ad *Laudes* dicunt loco psalmi *Dominus regnavit*, quem eo tempore canunt ad primam. De reliquo tam diurnum, quàm nocturnum *Officium* eo methodo ordinant, quæ Romana consuevit Ecclesia: imò suum *Breviarium* esse existimant antiquum Romanum, quod purum ab ipsis conservatum sit, non acceptatis mutationibus, & novis ejusdem reformationibus.

XXXXX

§. VII. De

§. VII.

De Ritu Prædicatorum.

1. **I**lluſtriſſimus Prædicatorum Ordo à Caſtonicis Præmonſtratenſibus ut D. Auguſtini Regulam, ita & pſallendi ritum accepit. Sed viri doctrinâ, & ſanctitate eximii eos uſus in quibuſdam mutârunt. Ad primam tres pſalmos recitant: *Deus in nomine tuo, Beati immaculati, Reſtribue*: diebus verò Dominicis à Septuageſima uſque ad Paſcha novem videlicet, *Deus Deus meus respice in me, Dominus regit me, Domini eſt terra, Ad te Domine, Judica me, Deus in nomine tuo, Dominus regnavit decorem induit eſt, Beati immaculati, & Reſtribue*: quo etiam tempore dicunt ad Laudes Pſalmum 117. *Conſitemini* loco Pſalmi *Jubilate*. Reliquo anni tempore dictos pſalmos, quos Romani diſtributos per ferias dicunt ad primam, iſti omitunt. Martyrologium legunt poſt Laudes, ſed cum Matutinum veſpere diei præcedentis dicitur, tunc legitur poſt primam. In primis Veſperis ſolemnitatem hos pſalmos concinunt, *Laudate pueri Dominum, Laudate Dominum omnes gentes, Lauda anima mea Dominum, laudate Dominum quoniam bonus eſt Pſalmus, & Lauda Hieruſalem Dominum*. Hymnos Completorii variant pro ratione temporum, & in fine horarum ſemper dicunt Antiphonam, *Salve Regina*, & alteram de ſancto Dominico cum quibuſdam precibus. Extra Adventum, & Quadrageſimam Officium feriale ter, vel quater in Hebdomada omittunt, recitant enim de S. Dominico, de ſanctiſſimo Sacramento, de B. Virgine & de ſancto titulari Provinciæ. A die Paſchatis uſque ad Trinitatem tribus Pſalmis, totidemque Lectionibus nocturnas quotidie Vigiliis perficiunt, quod poſt octavas Reſurrectionis non niſi diebus Dominicis uſque ad Aſcenſionem faciunt Præmonſtratenſes.

§. VIII.

De ritu Carmelitarum.

1. **C**armelitæ Breviarium habent ſecundum antiquam conſuetudinem Eccleſiæ Hieroſolymitanæ. Hic enim Ordo pietate, & religione præſtantiſſimus diu floruiſſe in O-

riente dicitur, antequam per diverſas Europæ Provincias diſfunderetur. Eorum ritus non diſcrepant à Dominicanis, hoc dumtaxat excepto, quod diebus Dominicis per annum dicunt ad Primam Pſalmum 117. *Conſitemini*. In Dominicis item Adventus quinque pſalmos ad primam aliis conſuetis præmittunt, nempe 21. *Deus Deus meus*, cum quatuor ſequentibus. Dominicis verò Septuageſimæ uſque ad paſcha ad Laudes, & primam eodem pſalmos recitant, quos Prædicatores. Tempore paſchali conſuetos pſalmos concinunt in nocturnis Vigiliis: tres autem pſalmos dicunt ſolummodo per octavas paſchatis, & Pentecoſtes, Sicut Romani, Preces longiores habent poſt quædam officia. In fine cuiuſque horæ ſemper dicunt Antiphonam, *Salve Regina*, cui tempore Paſchali ſubſtituitur *Regina cæli*. Officia multa ſanctorum habent cum elegantibus Hymnis, Antiphonis, & Reſponſoriis. Diebus Reſurrectionis initio Veſperarum, omiſſo Verſu *Deus in adiutorium*, cantant ſolemniter *Kyrie eleiſon* novem vicibus, ſicut in Miſſa: quo ritu utebatur olim Romana Eccleſia, ut conſtat ex ordine Romano, & ex Ruperto Abbate ſ: cumque legi in Breviario Præmonſtratenſi, & in antiquiori Breviario Ordinis Prædicatorum.

ſ Rupert. lib. 8. de div. off. c. 2.

§. IX.

De ritu Lugdunenſis Eccleſiæ.

1. **S**ancta Lugdunenſis Eccleſia Galliarum Primatu inſignis propriis ritibus utitur, quos S. Irenæum Episcopum, & Martyrem inſtituiſſe earum partium traditio eſt. Pſalterium in ferias, & horas diſtribuitur more Romano, ſed ad primam per Hebdomadam non niſi tres Pſalmos recitant: *Deus in nomine tuo, Beati immaculati, & Reſtribue*: Diebus verò Dominicis novem, videlicet, *Deus Deus meus respice in me, Dominus regit me, Domini eſt terra, Ad te Domine, Judica me Domine, Conſitemini, Beati, Reſtribue, & Symbolum Athanaſii*, quod quidem Symbolum Primæ Dominicali omnes Eccleſiæ adiungere conſueverunt. Dominica autem Sexageſimæ, & ſequentibus Dominicis uſque ad paſcha duos priores pſalmos ad Laudes mutant, & pro Pſalmo *Dominus regnavit*, legunt Pſalmum 50. *Miferere*, pro Pſalmo *Jubilate*, Pſalmum 117. *Conſitemini*; atque ideo eodem tempore ipſum

Cor.

Constituunt omittunt ad primam, & pro eo substituant Psalmum *Dominus regnavit*. Hoc excepto in Psalmorum distributione conveniunt omnino cum Romanis: Porro singula Officia à Lugdunensibus sic ordinantur.

2. Nocturnis præmittunt Orationem Dominicam solam, deinde dicunt Versum *Sancti Spiritus ad sit nobis gratia*, tum *Domine labia mea aperies*, *Deus in adiutorium*, *Gloria Patri*, & Invitatorium. Immediatè post Invitatorium dicuntur Psalmi, nam Hymnis carent omnia Officia excepto Completorio. In numero, & ritu lectionum non discrepant à Romanis. Post ultimum responsorium concinunt *Te Deum laudamus* cum Antiphona, & *Gloria Patri* ad instar Psalmi: sequitur Versus, quo dicto incipiunt Laudes, post sal. Laudum dicto Capitulo, & Versu sequitur Canticum, omisso Hymno, tum collecta diei, *Benedic Domino*, & finis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona conveniunt cum Romanis, si Hymnos demas, & parva Responsoria post Capitulum. Id quoque notandum, quòd ante Horas Orationem Dominicam solam recitant, & post singulas legunt Psalmum *De profundis* cum collecta pro defunctis. Antiphonam de B. Virgine, quæ Romani terminant horas, hi non nisi post Nonam & Completorium concinunt. Vesperas incipiunt quemadmodum & alias horas, tum dictis Psalmis & Versu, Canticum Deiparæ modulantur. In quibusdam solemnitatibus Antiphonam Cantici septies repetunt, & Versibus ipsius Cantici intermiscunt. Dicunt postea Collectam more solito, & sic finiuntur Vesperæ. Completorio nullam præmittunt lectionem, sed dicta Oratione Dominicâ, dictisque Versibus: *Converte nos Deus*, & *Deus in adiutorium* eosdem Psalmos concinunt, quos Romani. Sequitur Hymnus, quem singulis feriis, & festis mutant: statim verò post Hymnum dicitur Versus, omisso Capitulo, tum Canticum Simeonis, postea preces, Oratio, & Benedictio: deinde Psalmus *De profundis*, ac tandem Antiphona conveniens de B. Virgine. Certis diebus ad Laudes & Vesperas, itemque ad reliquas horas preces habent, Litanias, & Processiones, ac peculiare quosdam ritus, quos brevitate gratia prætermitto. Ecclesia ista novitates nescit, & tam in cantu, quàm in ceremoniis, & aliis functionibus Ecclesiasticis antiquitatis tenacissima est, de qua re sic laudatur à D. Ber-

nardo: Inter Ecclesias Galliæ constat profectò Lugdunensem hæcenus præminuisse sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis. Ubi enim æquè viguit disciplina censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile unquam repentinis visâ est novitibus acquiescere, nec se aliquando juvenili passâ est decolorari levitate Ecclesiæ plena judicii.

t Bernardus Epistola 174.

§. X.

De ritu Ambrosiano.

1. Mediolanensis Ecclesiæ ritus à D. Ambrosio ejus civitatis Archiepiscopo Ambrosiani dicuntur, non quod ipse institutor eorum fuerit, ut multorum opinio est, sed quia illos auctoritate suâ, & eximia sanctitate plurimum nobilitavit. Dicitur autem Ambrosiani coeperunt paulò post ejus decessum, ut observat doctissimus vir Joannes Vicecomes l. 2. de ritibus Missæ cap. 12. qui asserit eam Ecclesiam Missæ ordinem à S. Barnaba Apostolo, psallendi verò Regulam à S. Mirocleto Archiepiscopo accepisse. Psalterium dividunt Ambrosiani in duas partes, primam à Psalmo primo ad 109. *Dixit Dominus* nocturnis Vigiliis, secundam usque ad finem diurnis horis assignant. In hujus secundæ partis distributione sequuntur omnino Romanam Ecclesiam. At prima pars in duas Hebdomadas divisa decem continet decurias, ut vocant, singulisque noctibus una decuria persolvitur, hoc modo. Prima decuria psalmos sexdecim continet à primo usque ad 16. & psallitur feria secunda prioris Hebdomadæ. Secunda decuria incipit à Psalmo 17. *Diligam te Domine*: habetque Psalmos quatuordecim, & expletur feria tertia. Aliæ decuriæ Psalmis decem constant, exceptâ ultimâ, quæ octo Psalmorum est. Decuria itaque tertia pro feria quarta incipit à Psalmo 31. *Beati quorum*. Quarta pro feria quinta à Psalmo 41. *Quemadmodum desiderat*. Quinta pro feria sexta à Psalmo 51. *Quid gloriaris*. Sexta pro feria secunda alterius Hebdomadæ à Ps. 61. *Nonne Deo*. Septima pro feria tertia à Psal. 71. *Deus in judicium tuum*, & sic deinceps. Sabbatis, & Dominicis diebus, & in solemnitatibus Domini certis

Xxxxx 2

Can-

Canticis nocturnas preces persolvunt. In feriis autem, & quibuslibet aliis sanctorum festi-
tibus superscriptas decurias non mutant. Ab
hac tamen Regula excipiuntur sex feriæ ante
Nativitatem Domini, quas vocant de excep-
tato, & sex item feriæ majoris Hebdomadæ
in quibus psalmis utuntur peculiaribus. Porro
Psalterii versionem propriam habent similem
ei, quæ Romæ utuntur Canonici S. Petri in Va-
ticano.

2. Ad Nocturnos post *Pater & Ave* dicitur
Versus *Deus in adiutorium*: sequitur Hymnus
semper idem, *Eterne rerum conditor*, mox ad-
ditur Responsorium, deinde Canticum trium
puerorum cum Antiphona, & ter *Kyrie eleison*.
Postea cum Antiphonis dicuntur Cantica vel
Psalmi pro exigentia diei vel temporis: quibus
dictis leguntur tres lectiones cum suis benedi-
ctionibus ferè semper propriis. Diebus Domini-
cis lectiones sunt de Homilia in Evangelium,
in feriis de scriptura, in festis tertia est de
vita Sancti, vel de sermone festivitatis. Excipi-
untur ab hoc ordinario Nativitas Domini,
Epiphania, quibus diebus dicuntur tres No-
cturni, & novem Lectiones. Feria item sexta Pa-
rasceve leguntur sex Lectiones sed tres ultimæ
sunt integræ Passionis secundum Marcum,
secundum Lucam, secundum Joannem: Pas-
sio verò secundum Matthæum Missæ reservat-
ur. Post duas priores lectiones duo sequuntur
Responsoria: post ultimam dicitur *Te Deum
laudamus*, si tempus requirat, vel nihil addi-
tur.

Laudes absolute inchoantur à Versu *Deus in
adiutorium*: sequitur Canticum Zachariæ, pro
quo in Dominicis Adventus, in Nativitate
Domini, Circumcisione, & Epiphania dicitur
Canticum Moysis *Audite cali* cum Anti-
phona, & ter *Kyrie eleison*. Tum in Domini-
cis, & sanctorum solemnitatibus dicitur quin-
quies, vel etiam septies repetita Antiphona ad
sanctam Crucem, additâ quadam Oratione se-
cretâ. Mox alterum Moysis *Cantemus Domino*
cum sua Antiphona, & ter *Kyrie eleison*, aliâ-
que Oratione secretâ. Deinceps Canticum
trium puerorum *Benedicite omnia opera* (illud
enim quod dicitur ad Nocturnos incipit *Bene-
dictus es Domine Deus Patrum nostrorum*) cuius
loco Sabbato dicitur Psal. 117. *Confitemini*, &
in aliis feriis Psal. 50. *Miserere* cum Antiphona,
& ter *Kyrie eleison*. Additur Oratio clarâ
voce, quâ finita sub uno *Gloria Patri* quatuor

Psalmi recitantur *Laudate Dominum de caelis*,
cum duobus sequentibus, & *Laudate Dominum
omnes gentes*. Finitis Psalmis dicitur Capitu-
lum, tum Antiphona cum tribus *Kyrie eleison*.
Dominus vobiscum, & Psalmus directus, qui si-
mul ab utroque choro cantatur. Postea Hym-
nus pro qualitate Officii diversus: & duode-
cies *Kyrie eleison* cum *Dominus vobiscum*: & di-
citur psallenda una in festis Sanctorum, in Do-
minicis duplex. Est autem psallenda Antipho-
na quædam repetita cum *Gloria Patri* additis
quibusdam Versibus, & ter *Kyrie eleison* cum
Oratione. In feriis loco psallendæ dicitur
quoddam Responsorium, quod vocatur in bap-
tisterio. Quibus absolutis finiuntur Laudes,
nisi faciendâ sit aliqua commemoratio, quæ
fieri solet per psallendam illius diei vel officii,
de quo fit commemoratio. Quotidie autem,
quando Officium non est solemne, fit com-
memoratio de B. Virgine, de S. Ambrosio, &
de Patrono Ecclesiæ.

Ad Primam post *Pater*, & *Ave*, & *Deus
in adiutorium* dicitur Hymnus *Jam lucis orto si-
dere*: Tum Psalmi *Deus in nomine tuo*, *Beati*,
& *Retribue* sine Antiphona: quibus finitis di-
citur *Alleluja*, & in Quadragesima *Laus tibi
Domine, Rex æternæ gloriæ*. Sequitur epistolella,
ut vocant, cum Responsorio brevi, cui
statim quotidie subditur Symbolum Athanasii:
postea Capitulum cum precibus, quæ tamen
omittuntur in quibusdam solemnitatibus. Ad-
duntur tres Orationes eadem semper. Tum le-
gitur Martyrologium, post quod dicitur Versus
Exultabunt sancti in gloria cum oratiuncula, &
sic finitur Prima.

Tertia, Sexta, & Nona iisdem Hymnis
& Psalmis explentur, quibus utitur Ro-
mana Ecclesiæ. Psalmi tamen dicuntur sine
Antiphona, in quorum sine dicto *Alleluja*,
vel *Laus tibi Domine* sequitur epistolella cum
Responsorio brevi, tum preces, si dicendæ
sint, postea Oratio, & sic terminantur Ho-
ræ. In solemnitatibus, & Dominicis diebus
cantatur Hymn. ad Tertiam, qui incipit: *Jam
surgit hora tertia*.

Vesperæ post *Pater & Ave* incipiunt absolute
à Salutatione *Dominus vobiscum*, deinde cantatur
Lucernarium, id est Responsorium quoddam
ter repetitum diversum secundum Officii di-
versitatem. Dicitur iterum *Dominus vobis-
cum*, postea Antiphona, mox tertio *Domini-
nus vobiscum*, tum Hymnus conveniens. Post
Hym-

Hymnum quartò *Dominus vobiscum*, & Respon-
sorium, quo finito adhuc repetitur *Dominus vo-
biscum*. Sequuntur quinque Psalmi cum suis
Antiphonis idem videbunt, quibus utitur Ro-
mana Ecclesia. Verùm in solemnitatibus Do-
mini sub una Antiphona, & uno *Gloria Patri*
unus Psalmus dicitur diversus pro diversitate
Officii, cui semper adjungi solent Psalmi *Ecce
nunc benedicite Dominum*, & *Laudate dominum
omnes gentes*. In festis sanctorum post primam
Orationem dicitur alter Psalmus diversus pro
varietate Officii, seu festivitatis. Absolutis
Psalmis cum Antiphonis dicitur ter *Kyrie elei-
son*, *Dominus vobiscum*, & Oratio conveniens
Officio. Postea *Dominus vobiscum*, & *Magnifi-
cat* præmissâ Antiphonâ. Finito Cantico ite-
ratur primus ejusdem Versus, & repetitâ An-
tiphonâ dicitur *Kyrie eleison*, & alia Oratio.
Deinde psallenda, & alia, sicut in Laudibus
recitantur. In feriis Quadragesimæ non dicitur
Magnificat, sed duodecies *Kyrie eleison*. Ha-
bent Ambrosiani quasdam Vesperas de sanctis
Patronis, & Titularibus Ecclesiarum, quæ
dicuntur cum Vigiliis, in quibus post primam
Orationem dicitur primus Psalmus, tum le-
gitur una lectio de vita illius Sancti cum suo
Responsorio, & post aliam Orationem dicto
secundo Psalmo legitur alia lectio cum suo item
Responsorio. Denique dicto Cantico *Magnifi-
cat* cum psallendis cantantur Litanix cum qui-
busdam Orationibus.

Ad Completorium præmissis *Pater*, *Ave*,
Converte nos, & *Deus in adiutorium*, dicitur quo-
tidie Hymnus *Te lucis ante terminum*, exceptâ
Quadragesimâ, in qua dicitur Hymnus *Christe
qui lux es & dies*. Tum sine Antiphona dicuntur
Psalmi *Cum invocarem*, *In te Domine, Qui
habitat*: & sub uno *Gloria Patri*, *Ecce quàm bo-
num*, *Ecce nunc benedicite Dominum*, & *Laudate
Dominum omnes gentes*: quibus finitis dicitur
Alleluja, vel *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*.
Tum in Quadragesima Hymnus *Te lucis ante ter-
minum*, alio tempore statim subditur Episto-
lella cum suo Responsorio brevi, deinde Can-
ticum *Nunc dimittis* cum precibus, si dicendæ
sint; Additur Antiphona B. Virginis cum sua
Oratione. Tandem fit confessio communis, &
sic finitur Completorium.

S. XI.

De ritu Mozarabico.

1. **C**Um Hispania benè omnis Arabum in-
undatione tabesceret, Christiani inter
barbarorum pressuras degentes dicti sunt
Mozarabes, sive Mixtarabes, id est mixti
cum Arabibus, quare & officium eorum Mo-
zarabicum & Mixtum appellatum est. Hujus
ritus institutores fuerunt sancti viri Leander, &
Isidorus Hispalenses Episcopi, solius tamen Isi-
dori nomen retinuit, quem solum ejus aucto-
rem agnoscit Baronius. Sic inscribi solet,
Officium Gothicum, sive Mixtum secundam
Regulam B. Isidori. Ex decreto quarti Toleta-
ni Concilii omnes Hispaniarum Ecclesie hoc
olim utebantur, sed regnante Alphonso VI.
mutatum fuisse dicitur jussu Gregorii VII. Ro-
mani Pontificis, cujus ob hanc causam cum
Regibus Hispaniarum contentiones narrat Ba-
ronius. Extant de hac re ejusdem Gregorii,
Epistolæ Alphonso, & Sanctio Regibus, & E-
piscopis Hispaniarum à paribus scriptæ Indi-
cione duodecima anno scilicet 1074. Tametsi
officium istud à viris sanctis, & orthodoxis
compositum fuisset, Hispaniâ tamen ab infide-
libus devastatâ multi errores in illud irrepse-
rant, ut ex Albino Flacco constat lib. 1. ad-
versus Elipantum Episcopum Toletanum, qui
ex iisdem Officiis depravatis multa assumit te-
stimonia ad suam hæresim astruendam. Nunc
tam Missale quam Breviarium hujus ritus cor-
recta sunt, & juxta sensum Catholicum emen-
data jussu Francisci Ximenez Archiepiscopi
Toletani, qui explosis Gothicis characteri-
bus, Latinis ea conscribi, ac typis mandari
curavit: tum Sacerdotes instituit, qui juxta
hunc ritum Deo laudes, & sacrificium offer-
rent. Adhuc viget hoc Officium, & servatur
Toleti in quinque Parœciis, & in sacello ejus-
dem Francisci Ximenez, itemque Salamanti-
cæ in sacello Doctoris Talabricensis, quod
est in claustrò majoris Ecclesie. Plura de hoc
ritu Etherius, & Beatus Scriptores antiqui,
& graves lib. 1. adversus præfatum Elipantum.
Discrepat ferè in omnibus ab usibus aliarum
Ecclesiarum.

XXXXX 3

2. Om-

u Baron. an. 633. num. 70. x Idem. an. 1074.
o 1080. y Greg. VII. libro 1. Epist. 64. o 83.

2. Omnes horæ sic inchoantur. *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Pater noster, & Ave Maria secreto: additur in nocturnis Ave Regina Cælorum cum Versu, & Oratione. Tum protinus alta voce, In nomine Domini nostri IESU Christi lumen cum pace: respondent omnes Deo gratias. Solum Completorium aliter incipit, ut videbimus. Horis autem absolutis dicitur Pater noster alta voce, singulisque petitionibus respondetur Amen, nisi cum ista profertur Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, cui respondetur, Quia Deus es. Mox eodem vocis tenore in Laudibus, & Vesperis hæc Oratio subsequitur: Liberati à malo, confirmati semper in bono tibi servire mereamur Deo, ac Domino nostro. Pone Domine finem peccatis nostris, da gaudium tribulatis, præbe redemptionem captivis, sanitatem infirmis, requiemque defunctis: concede pacem, & securitatem in omnibus diebus nostris, frange audaciam inimicorum nostrorum: exaudi Deus orationes servorum tuorum omnium fidelium Christianorum in hoc die, & in omni tempore. Per Dominum nostrum. In cæteris precibus loco hujus Orationis dicitur, A malo nos libera, & in tuo timore, & opere bono confirma. His peractis dicit Diaconus, Humiliate vos benedictioni: & statim Sacerdos benedictionem pronunciat tres petitiones continentem, quarum cui libet respondetur, Amen. Tandem omnes horæ hac clausula terminantur, In nomine Domini nostri IESU Christi perficiamus cum pace: & respondent omnes Deo gratias. Habebant olim Mozarabes horas duodecim, ex quibus quatuor rejectæ sunt, videlicet, in principio noctis, ante lectum media nocte, & in surrectione lecti.*

Nocturnæ preces hujus Officii brevissimæ sunt Post communè principium supra scriptum dicitur Antiphona cum Psalmo 50. *Miserere.* Hinc tres cantantur Antiphonæ cum Responsorio uno, quamlibet autem Antiphonam sua comitatur Oratio. Diebus Dominicis loco primæ Antiphonæ dicitur Hymnus *Æterne rerum conditor*, statimque oratio, post quam dicuntur tres Psalmi cum suis Antiphonis. His rursus succedunt tres Antiphonæ cum Responsorio, & orationibus. Cum ultimo autem Responsorio absolvuntur Vigiliæ nocturnæ. Psalmus *Miserere* mutatur in Psalmum *Domine quid multiplicati sunt diebus Dominicis à Paschate ad Pentecosten*, & in festis solemnioribus.

Ad Laudes dicta prius salutatione *Dominus sit semper vobiscum* cantatur Antiphona, quam se-

quitur Canticum unum ex veteri, vel novo Testamento, In festis B. Virginis, & in nocte Nativitatis Domini dicitur hoc loco Canticum *Magnificat*: & in festo S. Joannis Baptiste Canticum *Benedictus*. Aliis diebus alia Cantica diversa assignantur. Absoluto Cantico repetitur Antiphona, & dicto *Dominus sit semper vobiscum*, dicitur alia Antiphona ante Canticum trium puerorum. Sequitur sonus similis nostris Responsorii, & alia Antiphona ante Psalmum *Laudate Dominum de cælis*, quo decantato legitur Prophetia, quam sequitur Hymnus, tum supplicatio Sacerdotis ad populum, qua eum hortatur, ut petat à Deo quæ necessaria sunt ad salutem: cui respondetur *Præsta omnipotens æterne Deus.* Postea Capitulum per modum Orationis præmissa *Kyrie eleison*: Tum *Pater noster*, & Laus constans ex versibus quibusdam sæpius repetitis, dataque benedictione finis Laudibus imponitur. Antiphonis & Laudibus sæpius adjungunt sanctissima Trinitatis doxologiam, quam hoc modo pronunciant, *Gloria & honor Patri, & Filio & Spiritui sancto in secula seculorum. Amen.*

Post Laudes unum Officium speciale habent Mozarabes ante Primam persolvendum, quod vocatur Aurora. Solis diebus ferialibus dicitur & constat quatuor Psalmis cum Antiphona, habetque laudem unam, Hymnum unum, Versum unum, *Pater noster*, & quasdam preces. Psalmi sunt isti, Deus in adiutorium, Beati immaculati, In quo corrigit, Retribue.

Initio Primæ dicitur Antiphona, & *Dominus sit semper vobiscum*, statimque dicuntur septem Psalmi, nimirum Deus misereatur, Exaltabo te Deus meus Rex, divisus in Versu Regnum tuum, Laudate pueri, Adhæsit, Legem pone, & Veniat: tum iteratur Antiphona, quam sequitur Responsum unum, Prophetia, Epistola, laus, Hymnus, & Versus. Mox dicitur *Te Deum Laudamus*, & *Gloria* extra Adventum, & Quadragesimam, deinde Symbolum Apostolorum, supplicatio, *Pater noster*, benedictio & finis.

Tertia, Sexta, & Nona incipiunt ut Prima, habentque quatuor Psalmos, & varia Responsa, quibus succedunt Prophetia, Epistola, laus, Hymnus, & clamores, quibus petunt à Deo, ut non juxta scelera poenas infligat. Sequuntur supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio, & sic singulæ terminantur. Ad Tertiam hi Psal. dicuntur, Venite exultemus, Memento verbi tui, Portio mea, Bonitatem. Ad

Ad Sextam, Deus in nomine tuo, Feci iudicium, Mirabilia, Justus es Domine. Ad Nonam, Lauda anima mea Dominum, Letatus sum, Ad te levavi oculos meos, Nisi quia Dominus.

Ad Vesperas nullos concinunt Psalmos, sed dicto *Dominus sit semper vobiscum* cantant laudem unam, sonum unum, Antiphonam unam, semperque singulis præmittunt salutationem. Sequitur alia laus, tum Hymnus, supplicatio, Capitulum, *Pater noster*, benedictio: item alia laus, quæ dum cantatur incensatur Ecclesia: demum recitata Oratione, sive Collecta diei finiuntur Vesperæ.

Completorium initium sumit à Psalmo *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Mox dicuntur tria *Alleluja*, & in Quadragesima *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*. Sequitur alius Psalmus, iterumque ter *Alleluja*: deinde alius Psalmus *Qui habitat*. Huic succedit alius Psalmus, & alter Hymnus: tum Versus, supplicatio, *Pater noster*, & benedictio. Dicta tandem Antiphona *Salve Regina* cum Versu, & Oratione absolvitur Completorium.

§. XII.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesie Latinae.

Præter hætenus descriptos ritus de aliis quoque Latinis Ecclesiis agendum foret, quæ & proprio utuntur Breviario, & singulari inter cæteras religione, ac dignitate præminent. Multi enim Episcopatus in Gallia, & in Belgio sunt, multi in Germania, & quidam etiam in Hispania, qui proprio ac peculiari ritu Domino Deo laudes persolvunt. Sed quoniam ab his quos jam descripsimus, maximè autem à Romanis vix discrepant, tum in psalmodum distributione, tum in numero lectionum, tum in ipsa Officii methodo, ac ordinatione, superfluum existimavi singularem de illis tractationem instituire. Nam præter quædam nihil novi in ipsis occurrit. Psalterii divisionem eam Gallicæ Ecclesie ac Germanicæ, itemque Belgicæ, ac Hispanicæ sequuntur, quam Romana tenet Ecclesia, exceptis Psalmis qui horæ primæ deferuntur, in quorum distributione cum eo ritu ferè omnes conveniunt, quæ Officio Prædicatorum, vel Lugdunensis Ecclesie supra assignavimus. Ecclesia Bisuntina, quæ est Sequanorum Metropolis, habet hoc proprium, quod in secundis Vesperis solemnitatibus, nec Capitulum, nec Hymnum dicit, sed pro Capitulo *Alleluja* cum

Versu, pro Hymno quendam profam modulatur: in magnis item solemnitatibus bis Canticum *Magnificat* repetit, variis intermixtis Antiphonis. Toletani ante Matutinum recitant flexis genibus Antiphonam *Ave Regina celorum* cum Collecta: tum Psalmos Graduales, & horas B. Virginis præmittunt exceptis festis. Sed hæc minutiora sunt, & prætermittenda, cum notabile discrimen in sacris precibus non constituunt.

§. XIII.

De ritu Græcorum.

AB Ecclesia Occidentali ad Orientalem transeo: à Latino ad Græcum idioma. Vox quidem dissona, ut loquitur Hieronymus, sed una Religio. Sunt autem Græcorum ritus in omnibus Ecclesiis, & Monasteriis Orientalibus similes, exceptis paucissimis observationibus, quæ licet modici momenti sint, diversis tamen Typicis nomen dederunt: est enim Typicon S. Sabæ, Studitarum, Montis sancti, quæ quidem Typica varietatem potius Monasticarum constitutionum, quam sacrorum rituum continent. Psalterium dividunt Græci in viginti *καθίσματα*, quasi sedes, & pausas, sive stationes, quia dum bini, & bini ad recitandum accedunt, illis stantibus cæteri sedent. Quodlibet Cathisma sive pluribus, sive paucioribus constat Psalmis, in tres partes distinguitur per Versum *Gloria Patri*: imò Cathisma 17. quod unicum habet Psalmum 118. eadem distinctione in tres sectiones dividitur. A Dominica in Albis usque ad Dominicam post octavam Exaltationis S. Crucis, quæ die 14 Sept. à Græcis solemniter celebratur, totum psalterium semel in hebdomada percurrunt hoc modo. Die Sabbati in Vesperis dicunt primum Cathisma. Die Dominico in Matutino secundum, & tertium. Feria secunda in Matut. 4. & 5. In Vesp. 6. Feria tertia in Matut. 7. & 8. In Vesp. 9. Feria quarta in Matut. 10. & 11. In Vesp. 12. Feria quinta in Matut. 13. & 14. In Vesp. 15. Feria sexta in Matut. 19. & 20. In Vesp. 18. Sabbato in Matut. 16. & 17. A Dominica post octavam Exaltationis usque ad Dominicam in Quinquagesima eundem ordinem servant in Psalterio legendo, nisi quod feria secunda, tertia, quarta, & quinta semper in Vesperis legunt Cathisma 18. & ea Cathismata, quæ Vesperis horum dierum assignata erant, adjiciuntur Matutino: & Matutino diei Do-

z. Hier. ep. 17.

Dominicæ superadditur Cathisma 17. A Quinquagesima usque ad Feriam quartam Dominicæ Palmarum bis in hebdomada Psalterium recitant. Die Sabbati ad Vesperas legunt primum Cathisma. Die Dominica ad Matut. 2. 3. & 17. Feria secunda ad Matut. 4. 5. & 6. Ad Tertiam 7. Ad Sextam 8. Ad Vesp. 18. Feria tertia ad Matut. 9. 10. & 11. Ad primam 12. Ad Tertiam 13. Ad Sextam 14. Ad Nonam 15. Ad Vesp. 18. Feria quarta ad Matut. 16. 19. & 20. Ad Primam primum. Ad Tertiam secundum. Ad Sextam 3. Ad Nonam 4. Ad Vesp. 18. Feria quinta ad Matut. 5. 6. & 7. Ad Primam 8. Ad Tertiam 10. Ad Sextam 11. Ad Nonam 12. Ad Vesp. 18. Feria sexta ad Matut. 13. 14. & 15. Ad Tertiam 19. Ad Sextam 20. ad Vesp. iterum 18. A feria quarta Dominicæ Palmarum usque ad Dominicam in Albis exclusivè non legunt Psalterium, nam ista cathismata omittunt, quæ solent adungi Officio jam ex quibusdam Psalmis, & Orationibus constituto. Omnia verò Cathismata aliquando ex octo, vel novem Psalmis, aliquando ex paucioribus constant, excepto 17. quod, ut dixi, unicum habet Psalmum *Beati immaculati in via.*

2. Totum Officium dividunt Græci in Nocturnum quod *usque ad lucem* vocant, id est Officium mediæ noctis, Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completorium: quibus additur Typicon, quod loco Missæ recitari solet.

Nocturnum sic incipit. *Benedictus Deus noster nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. Rex celestis, consolator spiritus veritatis, qui ubique es, & replet omnia, thesaurus bonorum, & vite largitor: Veni, & inhabita nos, & munda nos ab omni macula, & salva bone animas nostras.* Sequitur Trisagion, videlicet, *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis miserere nobis: & dicitur ter Gloria Patri. Sanctissima Trinitas miserere nostri, domine dele peccata nostra, domine parce iniquitatibus nostris, sancte visita, & medere infirmitatibus nostris propter nomen tuum. Kyrie eleison, ter Gloria Patri. Quoniam tuum est regnum, & virtus, & gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum Amen. Kyrie eleison duodecies. Gloria Patri. Venite adoremus Regem nostrum Deum. Venite adoremus Christum Regem nostrum Deum. Venite adoremus, & prociadamus coram ipso Domino Jesu Christo, & Deo nostro. Hoc initium est omnibus*

horis commune, si dicantur separatim: *sin autem simul recitentur, illa Officia quæ adjunguntur ab illis versiculis incipiunt, Venite adoremus. Deinde Noct. ita prosequuntur. Dicunt Psal. 50. Miserere, & integrum Ps. 118. Beati immaculati in via. Credo in unum Deum, Trisagion, Troparia consueta, & præscripta. Kyrie eleison quadragesies, cum solitis Orationibus. Tum sequitur secunda pars Nocturni. Venite adoremus ter, ut supra, Ps. 120. Levavi oculos meos, & 133. Ecce inveni. Trisagion, Troparia pro defunctis, & dimisso Nocturni cum præcationibus pro vivis, & eorum necessitatibus specialiter expressis, & pro defunctis. Hic accedit petitio veniæ, & absolutio Sacerdotis, seu Archimandritæ, aut alterius Præpositi Monachorum. Die Sabbati loco psalmi *Beati immaculati* dicuntur psalmi sequentes, *Te decet Hymnus usque ad Deus in adiutorium invocativè, videlicet à 64. usque ad 69. Dominica die Nocturnum peritus diversum est. Post commune principium dicitur Ps. Miserere. Tum Odarium de sanctissima Trinitate, quod novem odis constat, sicut cætera omnia Odaria: secunda ratiem ode non canitur. Trisagion Troparia consueta, Litania pro variis indigentibus, Petitio veniæ, absolutio, & præcationes pro vivis, eorumque necessitatibus.**

Ad Matutinum præmissis initio præscripto dicuntur Psalmi 9. & 120. Exaudiat & Dominus in virtute sua. Mox Trisagion cum Tropariis, & Litania Sacerdotis. Tum psalmi sex, nempe 3. Domine quid multiplicati sunt, 37. Domine ne in furore, 62. Deus Deus meus ad te de luce vigilo, 87. Domine Deus salutis meæ, 102. Benedic, & 142. Domine exaudi. Sequitur Litania magna Sacerdotis. Canitur deinde Deus Dominus & illuxit nobis, seu Alleluja pro diversitate temporum, Troparia, & debita Cathismata Psalterii, Psalmus 50. Miserere, & post ipsum aliqua Odaria. Tum Magnificat addendo post quemlibet versiculum glorificationem B. Virginis Mariæ. In festis autem solemnioribus non Magnificat, sed quedam alia cantantur, & in aliquibus festivitatibus sufficit ode nona, quæ semper sine ulla exceptione B. Virginis laudes continet.

Laudes immediatè junguntur Matutino, ideoque incipiunt sine prævis orationibus, sed post Exapostilarion, sive dimissorium canitur omnis spiritus laudet Dominum. Sequuntur Psalmi 148.

Laudate Dominum de cælis, 69. *Deus in adiutorium*, & 108. *Deus laudem meam ne tacueris*, interferendo ultimi Pf. Versiculis Stichiria diversa pro dierum diversitate. Additur *Gloria in excelsis* totum cum orationibus: Tum Litanias, & Stichiria cum quibusdam Versiculis: & post *Gloria Patri* cum Stichirio cantatur Versiculus *Bonum est confiteri Domino*. Demum Trisagion, Troparion, Litanias, & finis.

Ad Primam post initium dicuntur Psalmi 5. *Verba mea auribus percipe*, 89. *Domine refugium*, & 100. *Misericordiam*, & *judicium*. Deinde Troparia pro temporis exigentia, & nonnulla quæ nunquam mutantur, Trisagion, Contacion quod est brevissimus modulus, *Kyrie eleison* quadraginta vicibus, Orationes, & finis.

Ad Tertiam, Sextam, & Nonam idem ordo servatur, sed Psalmi diversi sunt, & diversæ Orationes. Psalmi Tertiæ sunt 16. 24. & 50. *Exaudi Domine justitiam meam*, *Ad te Domine levavi animam meam*, & *Miserere*. Sextæ 53. 54. & 90. *Deus in nomine tuo*, *Exaudi Deus orationem*, & *Qui habitat*. Nonæ 83. 84. & 85. *Quam dilecta*, *Benedixisti*, & *Inclina*. Caterum præter horas sunt quoque officio, quæ Mezoriam nuncupantur. Mezorium primæ horæ post initium à Trisagio sumptum habet Psalmos 45. 91. & 92. *Deus noster refugium*, *Bonum est confiteri*, & *Dominus regnavit decorem indutus est*. Sequitur Trisagion, & post ipsum Troparia, tum *Kyrie eleison* triginta vicibus, Orationes, & finis. Similiter procedunt reliqua Mezoriam, sed Psalmos & Orationes peculiare habent. Mezorium horæ tertie his constat Psalmis 29. 31. & 60. *Exaltabo te Domine*, *Beati quorum*, *Exaudi Deus deprecationem meam*. Sextæ 55. 56. 59. *Miserere mei Deus quoniam conculcavit me homo*, *Miserere mei Deus miserere mei*, *Deus in adiutorium meum intende*. Nonæ 83. 84. 85. ut supra ad Nonam.

Typicon ita incipit. *Benedic anima mea Dominum*: *Benedictus es Domine*: sequuntur Psalmi 101. & 145. *Benedic anima mea Dominum*, & *Lauda anima mea Dominum*. Tum Canticum de Verbo incarnato. Octo beatitudines cum Tropariis, aut Stichiriis, Epistola, & Evangelium. Preces cum glorificatione sanctissimæ Trinitatis, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, *Credo in unum Deum*. Oratiuncula deprecatoria *Pater noster*. Contacia. *Kyrie eleison* duodecies. Oratio ad sanctissimam Trinitatem. Psalmus 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*, & finis.

Ad Vesperas post consuetum initium dicitur

Psalmus 103. *Benedic anima mea Dominum*: Tum Litaniam magna. Postea Psalterium, mox Psalmi 140. *Domine clamavi ad te*, 141. *Voce mea ad Dominum clamavi*, 129. *De profundis*, 119. *Laudate Dominum omnes Genes*: Versibus autem duorum Psalmorum posteriorum intermiscetur stichiria, Sequuntur Versiculi, Prophetiæ, Litanias, Orationes, Psalmus 122. *Ad te levavi oculos meos* cum stichiriis. Diebus Sabbati, & in primis Vesperis solemnitatum loco præfati Psalmi alii Versiculi adhibentur. Demum *Nunc dimittis*, Trisagion, Troparion, Litanias, & finis.

Completerium, quod à Græcis *ἁπλοῦς* dicitur, quia post cœnam persolvi solet, triplex est pro temporum diversitate. Aliud est parvum, aliud medium, aliud magnum. Completerium parvum præmissio principio habet Psalmos 50. *Miserere*, 69. *Deus in adiutorium*, & 142. *Domine exaudi*. Sequitur *Gloria in excelsis* cum Orationibus. Tum Odarium, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, Oratio ad Deum, Oratio ad B. Virginem, alia Oratio ad Deum, & finis cum petitione veniæ, absolutione, & precationibus pro vivis, & defunctis. Completerium medium post initium habet Psalmum *Qui habitat*, tum Canticum *Isaiæ Nobiscum Deus*, postea Troparia, *Credo in unum Deum*, Invocationes B. Virginis, Angelorum, & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Orationem. Mox ter *Venite adoremus*, Psal. 50. 69. & 142. *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completerio. Completerium magnum in tres partes distinguitur. Prima pars post initium constat Psalmis 4. *Cum invocarem*, *Domine ne in furore*, 12. *Usquequo*, 24. *Ad te Domine*, 30. *In te Domine speravi*, & 90. *Qui habitat*. Sequitur Canticum *Isaiæ Nobiscum Deus*, Troparia, *Credo in unum Deum*, Invocationes B. Virginis, Angelorum, & Sanctorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie eleison* quadragesies, & Oratio. Secunda pars incipit à Versu *Venite adoremus* ter: deinde dicuntur Psalmi 50. & 101. *Miserere*, & *Domine exaudi*. Tum Oratio Manasse Regis Judæorum, Trisagion, Troparia, *Kyrie*, & Oratio. Tertia pars post *Venite adoremus* ter, habet Psalmos 109. & 142. *Dixit Dominus Domino meo* & *Domine exaudi*: deinde *Gloria in excelsis*, & reliqua, ut in parvo Completerio. Atque hi sunt ritus, quibus communiter utuntur Græci: sunt tamen aliqua quæ pro ratione temporum immutantur. Officium enim hebdomadæ Paschatis diversum est & brevissimum, Officium Quadragesimæ solito longius,

Y y y y longius,

longius, & alia multa sunt, quæ sigillatim describi non possunt: & si quis ea exactius scire desiderat, Typicæ consulere debet. Porro Græci ritus nullibi exactius observantur, quam in Monte sancto, quem Geographi Athon vocant. Degunt in eo multa millia Monachorum in diversis Monasteriis, estque in tanta apud Græcos sanctimoniam æstimatione, qua Roma apud nos. Mons adeo elatus est, inquit Pomponius Mela, ut credatur altius surgere, quam unde imbres cadunt. Longitudo ejus trium dierum, latitudo dimidii diei iter habere dicitur, estque in Macedonia. Sunt autem ritus Græcorum antiquissimi à sanctis Patribus Sabba, Charitone, Euthymio, & aliis sapientissimè ordinati. Successu verò temporis multa addita, & mutata sunt, ut docet vir doctissimus, & horum rituum peritissimus Leo Alatius l. 3. de consensu Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ c. 13. & in Dissertatione de libris Ecclesiasticis Græcorum. Atque hinc factum est, ut Græcanica officia in ingentem molem excreverint.

§. XIV.

De ritu Græco Monachorum Cryptæ ferratæ Ordinis S. Basilii.

Monasterium Cryptæ ferratæ in agro Tusculano ritus habet à communi usu Græcorum in nonnullis differentes, quod quidem discrimen licet essentielle non sit, vel magni momenti, libet tamen eisdem hic seorsim describere, prout ab illo Monasterio mihi transmissi sunt, ad uberiores Officii Græci cognitionem. Psalterium dividunt in 20. Cathismata, ut supra: & singulorum ficiorum hæc series est.

Nocturnum sive *μεσσηνίου* certis tantum diebus, recitant, ut in Adventu Domini, & in Quadragesima, aliisque paucis inter annum diebus.

Ad Matutinum sic procedunt. Hebdomadarius accepta benedictione à Superiore sic incipit: *Benedictum Regnum Patris, & Filii, & Spiritus sancti nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.* Respondet Chorus, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quo Versu bis repetito statim dicunt, Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Deinde dicunt hos Psalmos, *Domine quid multiplicati sunt, Domine ne in furore tuo, 2. Deus Deus meus ad te de luce vigilo, & in fine Psalmi addunt, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen. Alleluja ter, Gloria tibi Domine, & iterum ter*

Alleluja. Tunc psallunt alios tres Psalmos *Domine Deus salutis meæ. Benedic anima mea Dominum, 1. & Domine exaudi, 142. Gloria Patri, cum reliquis ut supra.* Isti sex Psalmi semper iidem recitantur ad Matutinum. Adduntur Cathismata, quæ priusquam persolvant, nonnullas præmittunt preces, quas Irenicæ, id est pacificatorias vocant, quia ad pacem implorandam illas effundunt. Mox dicunt Orationem *Gratias agimus tibi Domine Deus noster,* post quam canit Hebdomadarius idem repetente choro, *Deus Dominus, & illuxit nobis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Iterum Hebdomadarius, *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus.* Respondet Chorus, *Deus Dominus, & illuxit nobis.* Hebdomadarius, *Circumdederunt circumdederunt me.* Succinit Chorus, *Deus Dominus: & sic per plures Versiculos.* His expletis dicunt Orationem currentis diei sub nomine Troparii, & iterum aliam Orationem, tum versiculos quosdam graduales, atque Evangelium diei. Post Evangelium recitant Psalmum 50. *Miserere: & si fuerit dies Dominicus sequitur Hymnus de resurrectione, alioquin dicitur alia Oratio.* Sequuntur deinde lectiones currentis diei, quas vocant Canones, & constant novem lectionibus: quælibet autem lectio vocatur ode constans quibusdam Tropariis. Ante nonam lectionem concinunt Canticum B. Virginis *Magnificat* cum *Gloria Patri.* Postea additur deprecatiuncula quam vocant Exapostilarion id est dimissorium. Tum psallunt. *Laudate Dominum omnes Gentes, & quædam Troparia.* Deinde *Gloria in excelsis Deo, Trisagion, Gloria Patri, & hanc Orationem: Sanctissima Trinitas miserere nobis, Domine indulge iniquitatibus nostris, Domine, parce peccatis nostris, sancte Domine protege nos, & sana infirmitates nostras propter gloriam nominis tui. Domine miserere, Domine benedic.* Sequitur *Pater noster,* quo alta voce decantato statim Hebdomadarius ait, *Quoniam tuum est regnum, & virtus, & Gloria Patris, & Filii, & Spiritus sancti nunc & semper, & in secula seculorum Amen.* Et statim recitant Orationem currentis feriæ, vel sancti, & post nonnullas alias deprecationes absolvitur Matutinum.

Primam dicunt immediatè post Matutinum, & idè eo absoluto cantant omnes alta voce *Pater noster: & statim Hebdomadarius dicit, Quoniam tuum est regnum. Mox alternatim ter concinunt Venite adoremus, & prociadamus Christo Regi, & Deo nostro.* Sequuntur Psalmi tres, post quos dicunt ter *Alleluja, Gloria tibi Domine.* Denum post

post aliquot deprecationes, post Trifagion, *Pater noster*, *Quoniam tuum est regnum*, & post duo Tro-
paria recitant Orationem hujus horæ, & sic fini-
tur Prima.

Tertia, Sexta, & Nona eodem modo proce-
dunt, mutatis Psalmis, Tropariis, & Orationi-
bus. Ad has autem horas, sicut & ad Primam
eosdem concinunt Psalmos, qui jam supra de-
scripti sunt in communi ritu Græcorum. Adjun-
guntur his, qui nunquam mutantur, Cathismata,
sive Psalterii portiones, ut supra quoque nota-
tum est.

Vesperæ incipiunt sicut Matutinum, *Benedi-
ctum regnum*. Sequitur alia voce *Pater noster*,
quo finito dicit Hebdomadarius, *Quoniam tuum
est regnum*, & statim psallunt omnes alternatim
Venite adoremus, quo ter repetito, cantant Psal-
mum 103. *Benedic anima mea Dominum*. Postea
si fuerit dies Dominicus, vel aliqua solemnitas,
subdunt preces pacificatorias: quas aliis diebus
omittunt. Sequitur Oratio, quæ incipit, *Do-
mine misericors, & miserator*. Post quam dicitur
εὐχὴ πᾶσι, *Pax omnibus*, cui salutationi respon-
detur, *& cum spiritu tuo*. Item *Inclinate capita
vestra Deo*, respondetur *Tibi Domine*. Et statim
cantatur Antiphona, juxta cujus tonum concin-
nuntur quatuor Psalmi jam supra notati in com-
muni ritu Græcorum. Finitis Psalmis accedunt
singulatim Sacerdotes plures, vel pauciores juxta
exigentiam diei, ad canendum Troparia, post
quæ Superior, vel cui ipse jusserit, intonat *Gloria
Patri*. Tum aliud Troparium ab aliquo Dia-
cono, vel Subdiacono canitur, incipiens *ὡς ἡλασθὲν
Lumen lætitiæ*. Sequuntur quidam versiculi di-
versi pro varietate dierum, post quos ab eodem
Diacono, vel Subdiacono recitatur quædam O-
ratio incipiens, *Dignare Domine hoc vespere*. Tum
Sacerdos alias recitat preces, & post alia quatuor
Troparia concinunt Canticum *Nunc dimittis*, &
post ipsum Trifagion, *Sanctissima Trinitas, Pa-
ter noster, Quoniam tuum est regnum*. Denique di-
citur Oratio currentis diei, vel sancti, & post alias
quædam deprecationes Vesperæ finiuntur.

Ad Completorium Hebdomadarius accepta
Benedictione dicit *Benedictus Deus noster nunc
& semper, & in sæcula sæculorum, Amen*. Sequi-
tur Trifagion, *Sanctissima Trinitas, Pater noster,
Quoniam tuum est regnum*. Deinde dicuntur Psal-
mi sequentes, *Dominus illuminatio mea, Domine
in nomine tuo, & Miserere*. Mox recitatur Canon,
& post oden octavam Canticum B. Virginis con-
cinunt, & post ipsum immediatè legunt unam

lectionem, sive compendium vitæ sancti curren-
tis. Tum nona ode subsequitur, & post ipsam
Psalmus *Deus misereatur nostri*: deinde Trifa-
gion, *Sanctissima Trinitas, Pater noster, Quoniam
tuum est regnum*, Oratio ad B. Virginem, depre-
cationes pro variis necessitatibus, & finis.

§. XV.

De ritu Armenorum.

1. **C**Larissima inter omnes Asiæ regiones est
Armenia, multitudine populorum, terræ
fertilitate, salubritate aeris, & locorum amœni-
tate. Dividitur in majorem, & minorem. Major
Turcomannia nunc dicitur, Popul, & Curdi.
Minor Pegian; & Bozoc; & dividitur à majori
Euphrate flumine. Illa sub Persarum, hæc sub
Turcarum tyrannico dominio miseram servit, &
duram servitutem. Ad fidem Christi conversa
fuit B. Apostoli Bartholomæi prædicatione,
quam illibatam per aliquot secula conservavit;
sed ut res humanæ in deterius semper labuntur,
vicinæ Græciæ erroribus tandem adhæsit, & à
Romana Ecclesia separata est. Porro statum Re-
ligionis Armenæ verè, copiosè, & eleganter de-
scribit vir multis pro Catholica fide exantlatis
laboribus illustris D. Clemens Galanus Surren-
tinus Clericus Regularis in sua Conciliatione
Ecclesiæ Armenæ cum Romana, quæ nuper Ro-
mæ Latino, & Armeno idiomate edita est typis
sacrae Congregationis de propaganda fide. Ab
hoc qui multis annis in illis regionibus moratus
est; & ab ejus discipulo Der Garabiet Mon-
cho Armeno Cyriaci Armeniorum Patriarchæ
Catholici nuper defuncti fratre germano viro
Catholico ea didici, quæ de illius Ecclesiæ ri-
tibus hic fideliter describo.

2. Psalterium, sicut Græci in viginti Cathisma-
ta, ita Armeni in octo sectiones dividunt, quas
canones appellant. Prima sectio continet Psal-
mos decem & septem, à primo usque ad 18. *Cæli
enarrant*, exclusivè. Secunda habet Psalmos de-
cem & octo, à decimo octavo usque ad 36. *Noli
amulari malignantibus*. Tertia constat Psalmis
undeviginti, à trigésimo sexto usque ad 55. *Mi-
serere mei Deus quoniam conculcavit me homo*.
Quarta est Psalmorum decem & septem, à quin-
quagesimo quinto usque ad 72. *Quam bonus Israel
Deus*. Quinta est Psalmorum viginti septem, à
septuagesimo secundo usque ad 99. *Jubilare Deo
omnis terra*. Sexta habet Psalmos septem, à no-
nagesimo nono usque ad 106. *Confitemini Domi-*

Yyyy 2

no

no quoniam bonus. Septima Psalmis constat tredecim, à centesimo sexto usque ad 119. *Ad Dominum cum tribularer clamavi.* Octava denique ab hoc usque ad finem Psalmos continet triginta duos. Hæ Psalterii divisiones adjuvantur Officio divino jam ex Psalmis, aliisque precibus constituto, sicut Græcorum Cathismata: & sic Psalterium non semel, aut bis in Hebdomada, ut supra de Græcis dictum est, sed semel in die totum ex integro in Monasteriis percurrunt. In aliis autem Ecclesiis ipsas sectiones ita per ferias dividunt, ut non nisi semel in Hebdomada Psalterium expleant.

3. Totum Officium in octo dividunt partes. Prima dicitur *Mesebchiferis*, sive media nox, & est Officium nocturnum, quod ab illis media nocte recitatur. Secunda, *Arzuodian*, Diluculum, sive Laudes. Tertia, *Arieuachal*, ortus solis, id est Prima. Quarta, *Ferruort*, hora tertia. Quinta, *Viezieruort*, hora sexta. Sexta, *Innieruort*, hora nona. Septima, *Feriegbuorian*, Vespere. Octava, *Kbakhbaghghan*, pacificatio, sive requies, & est Completorium. His accedit nonnum quoddam Officium, quod à singulis privatim dicitur in fine crepusculi vespertini: antequam cubitum eant. Sed de singulis sigillatim agendum est.

Nocturnum Officium incipit ab Oratione Dominica. Tum dicitur ter *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Benedicta sit consubstantialis unica & individua Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus sanctus nunc & semper, & in secula seculorum Amen.* Sequuntur Psalmi Domine quid multiplicati sunt, Domine Deus salutis mee: *Benedic anima mea Domino, & omnia que intra me sunt: Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem.* In fine Psalmorum dicitur *Gloria Patri*: Tum Oratione quæ incipit, *Excitati à quiete somni, quem nobis concessit amator hominum Deus in subsidium fragilitatis nostræ gratias agamus illi.* Post Orationem legitur Concio sive Parænesis, qua lecta psallunt quinquagesies *Domine miserere*, & in diebus jejuniorum centies magna & elata voce; diebus autem festis ter tantum. Mox unus dicit Orationem *Gratias agimus tibi Domine Deus noster*, &c. cantant deinde Hymnos, sive Cantica quædam ab ipsis composita vario metrorum genere. Post hæc diebus Dominicis legunt Evangelium. Sequuntur preces. *Intercessione sanctæ Dei Genitricis, S. Joannis Baptistæ, & S. N. illius scilicet cujus festivitas agitur, concede nobis omnipotens Deus, &c.* Hic interferunt duas

priores Psalterii sectiones: Tum leguntur quatuor Conciones sive sermones exhortatorii, diversi pro temporum diversitate, & post singulos singulas cantant Orationes diverso tono. Sequitur Hymnus incipiens *Rex seculorum*. Tum alius Hymnus singulis feriis diversus. Mox alia deprecatio, lectio Menologii, *Pater noster*, & finis. Et hic percurrunt tertiam, quartam & quintam sectionem Psalterii.

Laudes post Orat. Dominicam inchoantur à Versu *Repleti sumus mane misericordia tua usque ad finem Psalmi.* Sequitur immediatè Cant. 3. puerorum. Tum Oratione *Benedicite Creatorem creaturarum, Dominum dominorum, Regem regum, &c.* Ode in laudem SS. Invitati ad orandum. Oratione ad Beat. Virginem, Canticum *Magnificat* Hymnus in laudem B. Virginis. Canticum *Benedictus*; Hic vero diebus Dominicis sequentia intermiscunt: preces pro omni statu hominum hoc modo Sacerdos ait, *Oremus Dominum pro tali re, vel persona: Respondent omnes Dominum oremus: Orationem Tuus Rex seculorum, &c.* Tres Versus Psalmorum diversos pro temporum diversitate: *Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & usque in seculum: Evangelium de Resurrectione: sermonem seu copiosissimum, Latini magno gaudio propter nuntium Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, &c.* & brevem Orationem. Hæc omnia diebus Dominicis. Aliis diebus post Canticum Zachariæ sequitur Oratione. Deinde Psalmi 50. *Miserere.* Exhortatio ad orandum per intercessionem sanctorum illius diei. Ode iterum Encomiastica sanctorum. Oratione qua prosternunt se Deo. Psalmus *Laudate Dominum de caelis* cum duobus sequentibus. Tres Versus replicati in honorem Dei, & Sanctorum illius diei. *Gloria in excelsis Deo.* Duo Versus ex Psalmis, varii pro dierum varietate. Orationes quas tres Monachi, seu Clerici decantant. Oratione, Trisagion, Psal. *Laudate pueri Dominum.* Hic vero die Dominica legitur Evangelium dicitur Ode seu Hymnus, Psalmi, *Verba mea auribus percipe Domine, Dilexi quoniam exaudiet Dominus, cum duobus sequentibus. De profundis. Deus in nomine tuo salvum me fac.* Duo postremi Versus Psalmi 85. Iterum preces pro omni statu hominum Hymnus, Concio, Oratione, *Pater noster*, & finis.

Prima sic peragitur. *Pater noster. Sit nomen Domini benedictum in secula, ante solem permansit nomen ejus, cum cæteris Versibus usque ad finem Psalmi 75. Gloria Patri. Oratione, Psalm.*
Bonum

Bonum est confiteri Domino, Oratio; Psalmi, *Deus Deus meus ad te de luce vigilo: Te decet Hymnus.* Oratio. Hymnus diebus dumtaxat jejuniorum. Psalmus, *Deus Deus meus respice in me. Audiam fac mihi mane misericordiam tuam,* usque ad finem Psalmi 142. *Eructavit cor meum: Deus in adiutorium meum intende.* Duo postremi Versus Psalmi 85. *Gloria Patri, Concio, Oratio, & Pater noster.*

Ad Tertiam. *Pater noster.* Oratio ad Spiritum sanctum Psalm. 50. *Miserere.* Canticum, & Concio, *Sectio sexta Psalterii.* Oratio iterum ad Spiritum sanctum. Psalm. 21. & 142. à Versu octavo usque ad finem. *Gloria Patri, Concio, Oratio, & Pater noster.*

Ad Sextam. *Pater noster.* Oratio ad Patrem. *Miserere.* Concio, & Oratio, *Sectio septima Psalterii.* Quatuor primi Versus Psalmi 40. Psalm. *Qui habitat.* Concio, Oratio, & *Pater noster.*

Ad Nonam. *Pater noster.* Oratio ad Filium, *Miserere,* Concio, & Oratio. *Sectio octava Psalterii.* Psalmi *Dilexi, Credidi, & Laudate Dominum omnes gentes.* Canticum. Concio, & *Pater noster.* Hic autem in conventu dicitur Missa, sive Liturgia. Hæc peracta, & extra Ecclesiam ea omnia sequitur Psalmus unus diversus pro varietate diei. Tum encomium, sive Oratio panegyrica ad Sanctum ubi ea die recolitur memoria. Trifagion. Oratio, & Concio. Versus aliquot Psalmorum. Lectio prolixa ex Prophetis, vel ex Apostolo, ita ut integra Epistola perlegatur. *Alleluja bis.* Tres Versus ex Psalmis. Semel *Alleluja,* Lectio Evangelii. *Credo.* Concio, & Oratio. *Pater noster, & finis.*

Vesperæ sic celebrantur. *Pater noster.* Ego autem ad Deum clamavi, & Dominus salvabit me. *Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Sequuntur alii Versus ab ipsis compositi. Tum *Gloria Patri.* Psalmus *Inclina Domine.* *Gloria Patri.* *Gloria tibi Domine.* Psalm. 139. *Eripe me Domine ab homine malo,* cum duobus sequentibus. Preces ut supra in Laudibus, repetendo viginti tribus vicibus ad totidem Orationes *Dominum oremus:* sed hæ preces dicuntur tantum die Dominico. Deinde Oratio. Trifagion. Psalm. *Levavi oculos meos in montes.* Canticum. Concio, & Oratio. Psalmi *Qui habitat.* *Ad te levavi oculos meos.* *Deus in nomine tuo salvum me fac.* Concio. Oratio. *Pater noster.*

Completorium duplex est. Alterum dicitur in Ecclesia immediatè post Vesperas in ipso occasu

solis. Alterum à singulis privatim recitatur initio noctis post refectionem in fine crepusculorum, post quod nefas est quicquam cibi, vel potus capere, aut cum aliquo colloqui. Primum sic procedit. *Pater noster.* *Domine Deus salutis meæ in die clamavi, & nocte coram te: Intret in conspectu tuo oratio mea, inclina aurem tuam ad precem meam.* *Gloria Patri.* Psalmi *Cum invocarem.* *Domine ne in furore.* Usquequo *Domine.* *Conserve me Domine.* *Exaudi Domine justitiam meam.* *Quemadmodum desiderat cervus.* *Deus in adiutorium.* Duo postremi Versus Psalmi 85. *Gloria Patri.* Canticum prolixum, quo faustam à Deo noctem precantur. Concio, & Oratio, Psalm. *Dominus illuminatio mea.* Hymnus diebus dumtaxat jejuniorum. Concio, Oratio, & *Pater noster.*

Secundum sic recitatur. *Pater noster.* *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, & quæ sequuntur usque ad finem Psalmi 42.* *Gloria Patri* cum quibusdam versiculis. Ex Psalmo *Beati immaculati in via* aliquot octonarii, videlicet, *Et veniat super me misericordia tua Domine: Memor esto verbi tui servo tuo: Iniquos odio habui: Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo Domine.* Psalmi 35. quatuor postremi versus, *Quoniam apud te est fons vitæ, &c.* Ex Cantico *Abacuc,* *Ego autem in Domino speravi usque ad finem.* Psalmi *Qui habitat.* *Ad te levavi oculos meos.* *Deus in nomine tuo salvum me fac.* Initium Cantici puerorum, *Benedictus es,* usque ad *Benedicite aquæ.* Psalmus postremus *Laudate.* *Nunc dimittis.* Ex Psalmo 137. Versus *si ambulavero usque ad finem.* Ex Psalm. 141. *Clamavi ad te Domine usque ad finem.* *Magnificat.* Duo ultimi Versus. Psalm. 85. Oratio, Psalmus *Cum invocarem.* Hymnus, Lectio Evangelii. Oratio prolixa. *Pater noster, & finis.*

4. In Armenia majori est parva quædam Provincia quæ dicitur Nascivianensis decem circiter oppida habens, in quorum majori Abraner resider Episcopus Catholicus. Hæc ad veram, & Catholicam fidem conversa fuit tempore Joannis XXII. Romani Pontificis à B. Bartholomæo Bononiensi Ordinis Prædicatorum illarum partium Episcopo: suntque in ea aliquot ejusdem Ordinis monasteria, in quibus divinum recitatur Officium lingua quidem Armena, sed juxta consuetudinem Fratrum Prædicatorum, quem ritum sequuntur etiam Presbyteri seculares in provincia degentes.

De ritu Maronitarum.

1. **C**æsar Baronius in Notationibus ad Romanum Martyrologium ad diem vigesimam primam Octobris; Maronitæ, inquit, sunt illi Christiani, qui proprios habentes Episcopos, degentes in monte Libano magna fidei sinceritate, & animi ardore communicant Romanæ Ecclesiæ. An verò Maronitarum nomen à Maronia civitate Syriæ, vel à sancto Marone Abbate sortiti sint, non audeo definire. Ipsi autem Maronitæ in Romano Collegio degentes hac de re à me interrogati responderunt, se primos esse Christi fideles, qui ab ipso Christo sive ab Apostolis ad fidem conversi fuerunt, quam semper integram, & inviolatam conservarunt; atque ideo ipsi soli inter omnes Phœnicia incolas Romanam Pontificem Christi Vicarium esse, & Petri successorem confitentur. Nomen autem Maronitarum vel à S. Marone primo illarum gentium Patriarcha se accepisse existimant: vel quia Maronita voce Syriaca idem est ac Dominicus, unde ipsi Maronitæ sive Dominici vocantur, quia fidem nunquam violarunt, quam à Domino acceperunt. Plura de Maronitis, eorumque nomine, statu, & Religione curioso Lectori supeditabit Franciscus Sacchini Historiæ Societatis Jesu p. 4. l. 6. num. 37. & sequentibus. Habent isti proprios ritus, & divina Officia lingua Syriaca perfolvunt: cum vulgaris ipsarum Arabica sit.

Septem apud Maronitas sunt Horæ Canonicae. Media nox, sive Nocturnum, Matutinum, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium. Nocturnum eorum lingua dicitur *Lilio* hoc est nox, quia media nocte recitatur. Matutinum *Saphio* hoc est Aurora; Tertia *Tlosciobin*, Sexta *Scet sciobin*, Nona *Tesasciobin*, Vesperæ *Ranso*, Completorium *Suro* hoc est protectio, seu destructio, quia dicitur post occasum, vel ut ita dicam post destructionem solis. Horam Primam non habent.

Psalterium nec per Hebdomadam, nec per totum annum recitant, sed certos quosdam Psalmos invariabiliter singulis horis dicunt, nimirum media nocte, *Ecce nunc benedicite Dominum, & Laudate Dominum omnes gentes*: ad Matutinum *Deus Deus meus ad te de luce vigila, Qui habitat, Misereere, & Laudate Dominum omnes gentes*: ad Tertiam, & Nonam *Misereere*: ad Vesperas *Misereere, Domine clamavi ad te, voce mea ad Dominum clamavi, & ex Psalmo 118. octo Versus inci-*

piendo à Versu *Lucerna pedibus meis verbum tuum*: ad Completorium *Misereere, Qui habitat, & Laudate Dominum omnes gentes*.

In principio & fine cujusque Officii semper dicunt Trisagion, *Pater noster, Ave Maria, Credo in unum Deum*, & aliam Orationem. Deinde semper cum Hymno recitant aliquem Psalmum, vel aliquod Canticum, vel aliquas invocationes. Prius autem recitatur una pars Psalmi, vel Cantici, sive aliqua invocatio: postea dicitur una pars Hymni: sequitur alia pars Psalmi, tum sequens pars Hymni, & sic deinceps donec Hymnus ex integro perfolvatur.

Hora mediæ noctis continet sexdecim Orationes, undecim Cantica, sex Hymnos, duos Psalmos, Responsorium unum, & alias invocationes. Primò autem recitatur una Oratio, & unum Canticum cum secunda Oratione: deinde primus Hymnus cum primo Psalmo, & duæ aliæ Orationes, & secundus Hymnus cum aliquibus invocationibus: Tum quinta Oratio, & duo alia Cantica cum duabus Orationibus, & tertius Hymnus cum invocationibus: octava Oratio, & duo Cantica, & tres Orationes: Hymnus quartus cum invocationibus, & una Oratio, & duo Cantica: decima tertia Oratio & quintus Hymnus cum uno Cantico: deinde unum Responsorium cum duabus Orationibus, & sextus Hymnus cum secundo Psalmo: demum Oratio decima sexta, & reliqua Cantica.

Matutinum undecim habet Orationes, septem Hymnos, sex Cantica, quatuor Psalmos, & unum Responsorium, hoc pacto. Dicitur prima Oratio, & primum Canticum: secunda Oratio, & secundum Canticum, atque tertia Oratio: primus Hymnus cum tertio Cantico, & quarta Oratio: secundus Hymnus cum primo Psalmo, & quinta Oratio: tertius Hymnus cum secundo Psalmo, sexta Oratio: quartus Hymnus cum tertio Psalmo, & septima Oratio: quintus Hymnus cum quarto Cantico, & octava Oratio: sextus Hymnus cum invocationibus, & nona Oratio: septimus Hymnus cum quarto Psalmo: deinde Responsorium, duæ Orationes, quintum Canticum; Oratio, sextum Canticum, & finis.

Tertia, Sexta, & Nona habent quinque Orationes, & tria Cantica, sive duo Cantica, & unum Psalmum. Sexta habet tria Cantica: Tertia, & Nona unum Psalmum, & duo Cantica. Sic verò in his proceditur. Dicitur primò Oratio: deinde Psalmus, vel Canticum, alia Oratio, & aliud Canticum, & finis.

Vesperæ

Vesperæ Oraciones septem, duos Hymnos, quatuor Cantica; quatuor Psalmos, & unum Responsorium continent hoc ordine. Psallitur una Oratio, & unum Canticum: secunda Oratio, secundum Canticum, & tertia Oratio; Hymnus cum primo Psalmo, & quarta Oratio: secundus Hymnus cum reliquis tribus Psalmis: deinde Responsorium, quinta, & sexta Oratio, tertium Canticum, septima Oratio, & quintum Canticum.

Completorium quinque Orationibus constat, & tribus Psalmis, duobus Hymnis, & duobus Canticis. Una dicitur Oratio, & unus Psalmus: deinde secunda Oratio, & Hymnus cum secundo Psalmo: mox tertia, & quarta Oratio, & unum Canticum: tum Hymnus secundus cum tertio Psalmo: demum quinta Oratio, & secundum Canticum.

S. XVII.

De ritu Illyricorum.

I. Illyricum, seu Sclavonia propriè dicitur ea regio, quæ Dravum, Savumque amnem interjacet, ab occasu Stiria, ab ortu Danubio clausa, à Septentrione perpetuis montium jugis, quibus à Pannonia discernitur. Sclavonia dicitur à gente Sclavonica, quæ olim circa Mæotidem paludem habitabat, & in has regiones descendit. Porrò lingua Sclavonica longè lateque patet, atque idèd plurimæ gentes sacra peragunt hoc idiomate. Ritus verò sequuntur vel Græcum, vel Latinum. Nam in Dalmatia littorali, in Liburnia, & in Istria omnes Ecclesiastici tam seculares quam Regulares Romano ritu psallunt, habentque Breviarium Romanum Illyrica lingua impressum. In cæteris autem regionibus, videlicet in Servia, Mysia, Bosnia, Bulgaria, Russia Minori Regi Poloniæ subdita, in Volhonia, Podolia, & parte quadam Lituaniæ, aliisque finitimis provinciis ritu Græco divinum peragitur Officium translatis Græcorum Typicis in Sclavonicam linguam. Eisdem Græcos ritus eadem lingua servant Moscovitæ, quorum Regio Russia major, seu Roxolania nuncupatur, & quinque parent. Moscovitici Ducis amplissimo imperio: Christiani quoque Tartari circa Tauricam Chersonesum, Circassi, & multæ Ponticæ nationes. Ajunt quidam Historici, Gregorium VII. usum hujus linguæ in sacris Vladislao Bohemorum Duci noluisse concedere: sed concessum jampridem fuisse, anno scilicet 880. narrat Baro-nius.

S. XVIII.

De ritibus Æthiopum, sive Abassinorum, & Coptiorum.

I. DE rebus Abassinorum tres libros scripsit Nicolaus Godignus, ex quibus statum illius regionis curiosus lector intelliget. Est autem Abassia ea pars Africa, quam veteres Æthiopiæ sub Ægypto vocarunt, atque ejus Principis imperio subjecta est, quem vulgò Europæi Pretejanem appellant. Ab ipso exordio Apostolicæ prædicationis Christi fidem susceperunt Æthiopes, prædicante ipso Eunucho Candacis Reginae, quem paulò post S. Matthæus Apost. sequutus est. Unicum habent Episcopum, quem Abunam id est Patrem vocant, missum illuc à Patriarcha Alexandrino. Schismaticos eos esse, & erroribus Dioscori, atque Eutychetis infectos notissimum est. His addiderunt quasdam Judaicas superstitiones, quibus pertinaciter adherent. In sacris lingua Æthiopica utuntur, quæ tamen à populari diversa est. Nocturnum Officium vocant *Manfachalelit*, Primam *Neg*, Tertiam *Selestu*, Sextam *Sedastu*, Nonam *Tasaatu*. Vesperas *Saro*, Completorium *Noam*. Copti, seu Copti sunt quidam Christiani Ægyptii sic dicti à Copto celeberrima olim civitate, & Metropoli Thebaidis, de qua Strabo l. 17. & Plutarchus l. de *Osriride*. Habent quindecim Monasteria, & proprium Patriarcham, qui residet in urbe Cairo, vel in Monasterio S. Mercurii ad mare rubrum. Vernacula eorum lingua Arabica est. At verò in sacris lingua Coptica utuntur, quæ antiqua Ægyptiaca est, quam Monachi primi Thebaidis cultores ab interitu vindicarunt. Multi sunt Codices hac lingua scripti in Bibliotheca Vaticana, multi item in Ægypto. Plura de hac gente curiosus lector inveniet in Prodomo Copto Athanasii Kircher. Horum ritus Æthiopum ritibus similes esse asserit citatus Auctor c. 5. *Prodromi*. Æthiopes autem habent Romæ Ecclesiam S. Stephani prope Basilicam S. Petri, in qua tres viros reperi, duos Presbyteros, & unum Monachum, quos de ritibus suæ Ecclesiæ adhibito Interprete non semel interrogavi, sed quod sacros Codices non habeant, nihil ab eis ediscere potui, præter ea quæ sequuntur. Omnia Officia incipiunt ab Oratione Dominica, & Angelica salutatione. Initio nocturnæ precis recitant Psalmum *Venite exultemus*. Legunt prolixè sacras Scripturas, scripta verò sanctorum Patrum nunquam legunt, nisi in hebdomada sancta. Singulæ horæ duodecim Psalmis constant,

constant, quorum unus semper est Psalm. 50. *Miserere*. In Monasteriis, in quibus magna multitudo Monachorum est, semper ante prandium integrum Psalterium percurrunt brevissimo spatio temporis divisim per singulos Monachos Psalmis, sive Psalmorum sectionibus, cum longiores sunt. Hæc illi. Porro de Coptis, eorumque erroribus, obstinatione, & vafricitate, deque solemni legatione ad eos missa longam, & scitu dignam Historiam narrat Franciscus Sacchinus parte 2. Historiæ Societatis Jesu lib. 6. num. 121. usque ad 157.

S. XI X.

De aliis quibusdam ritibus Ecclesiæ Orientalis.

Inter mare Caspium, & Pontum Euxinum sitæ sunt Iberia, Colchis, & Albania. Albanenses ritum sequuntur Armenum in propriam linguam translatum. Sed advertendum aliam esse Albaniam in Europa, sic dictam ab Albanis Asiaticis qui à Tartaris expulsi istuc confederunt. Est hæc illa pars Macedonia, quæ ad mare Jonicum vergit, & Illyrico sive Dalmatiæ jungitur, atque etiam Epirum complectitur, haberque proprium idioma ab Illyrico, & Græco diversum, quo sacra gentes illæ peragunt ritu Græco. Iisdem Græcis ritibus utuntur Colchi, & Iberi suo quisque idiomate. Colchi nunc Mengrellenses vocantur, habitantque sylvosos colles, & saltus horribiles sparsim more ferarum, absque ulla non solum urbis, sed nec vici quidem frequentia. Huc Jasonem cum Argonautis navigasse, aureumque vellus in Græciam transfuisse Poætæ fabulati sunt. Vix præter nomen quidpiam habent Christianæ Religionis. Iberi nunc Georgiani dicuntur. Circa divinum Officium in eo sunt errore, ut non omnes Ecclesiastici illud recitent, sed unus tantum, vel duo, cæteris adstantibus, & minimè attendentibus. Horum mores, & hæreses fusè describit, qui eas regiones peragravit, Clemens Galanus in conciliatione Ecclesiæ Armenæ, & Romanæ, *parte 1. cap. 12.* Chaldaei & Syri ritum Maronitarum sequuntur, sed hæretici Nestoriani, & Jacobitæ plerique sunt. Nestoriani in Babylonia, Persia, & aliis Asiæ regionibus degunt, & in Mesopotamia. Invocant in divinis Officiis Nestorium, & Theodorum Mopsuestenum, & S. Cyrillum anathematizant. Residet ut plurimum eorum Patriarcha in civitate Mosal, quam dicunt esse Ninivem magnam.

Jacobitæ à quodam Jacobo Syro Diofcori sectatore nomen acceperunt, suntque dispersi per civitates, & oppida Syriæ, Mesopotamiæ, & Babyloniæ. Horum Ecclesiæ Patriarchalis est in Mesopotamia extra civitatem Mardim in Monasterio Zafran. Verùm Patriarcha residere solet in civitate Caramite, ut testatur Thomas à Jesu lib. 7. *de Conversione omnium Gentium procuranda.* Alii sunt in Persia, & India Orientali solo nomine Christiani, qui se Christianos S. Joannis Baptistæ nuncupant, sed hi nullum Officium recitant, carentque forma, & materia legitima Sacramentorum. In Indiis item Orientalibus in Provincia Malavar propè insulam Zeilam est alia natio Christianorum, qui dicuntur Christiani S. Thomæ. Hi olim Archiepiscopus ex Armenia habuerunt, qui lingua Syriaca divina Officia ritu Armeno celebrabant, quo idiomate etiam nunc utuntur. Ideò qui sacris initiari volunt, præter communem regionis linguam, etiam Syriacam, ut nos Latinam, ediscunt.

S. XX.

De Codicibus sacrarum Precationum.

Codices divinatorum Officiorum, sive ut loquitur Virgilius Papa, *epist. 1. ad Euthe-rium*, Canonice precis textus apud Græcos multi sunt. Psalterium in 20. Cathismata divisum, ut supra dictum est. Lectiones veteris, & novi Testamenti. Triodium, in quo sunt Canones trium Odarum, quæ tempore Quadragesimæ recitantur. Pentecostarium, in quo sunt Officia à die Paschatis usque ad Pentecosten. Mænæa in 12. tomos divisa, quot sunt menses, & continent Officia Sanctorum. Menologium, in quo nomina Sanctorum, & vitæ breviter recensentur, fusius tamen quàm in Latino Martyrologio. Euchologium continens Orationes, & benedictiones, pro diversis functionibus Ecclesiasticis. Horologium, quod est Officium diurnum. Anthologium, in quo multa sunt Officia in variis libris dispersa. Panegyricus habet diversas Orationes in variis festivitatibus. Diaconicon de Officio Diaconi. Paracleticus quotidiano usui deserviens. Octoechus de octo tonis, seu modis musicis, quo in libro sunt Canones, & troparia diversa. Hermolarius, sive Himnologium rithmum indicans, sive tonum juxta quem libet Canonum cantus insecti. Sunt denique Liturgiæ, & alii libri ad Missam spectantes. Agit de his diffusè & accuratè Leo Allatius in Dissertatione de libris Ecclesiasticis Græcorum.

2. Plures

2. Plures quoque sunt Latinorum Ecclesiastici libri, videlicet Psalterium, Lektionarium, Collectaneum, Antiphonale, Hymnarium, Martyrologium, Rituale, Ceremoniale, Sacerdotale, Pontificale, Missale, Graduale, Diurnum, & Breviarium. Omnia autem officia in Breviario descripta sunt, qua voce ad significandum Codicem divinorum Officiorum usos esse antiquos Patres constat ex Epistola cujusdam Presbyteri Aurelianensis ad Richardum Priorem S. Victoris, qua petit ab eo lectiones inferendas Breviario. Habetur tomo 4. Scriptorum Historiæ Franciæ. Est autem Breviarium idem ac summarium, compendium, opus concisum. Seneca *b* calumniatur hanc vocem tanquam minus Latinam: Breviarium, inquit, olim cum Latine loqueremur, summarium vocabatur. Sed Plinius, & Suetonius, quos Latine loquutos fuisse nemo negarit, hoc vocabulo uti non dubitarunt. Legi etiam apud Eginhardum in vita Caroli Magni ejus testamentum Breviarium dici, quia scilicet compendio facultatum illius dispositionem continebat. De Breviarii notione legendus Pithœus ad leges Francicas, itemque Gretferus lib. 1. in Codicum. Cur verò liber divinorum Officiorum hanc nomenclaturam sortitus sit, explicat viri docti Alardus Gazæus *d*, & Leonardus Lessius *e*. Continet quædam omnes Psalmos, qui sunt compendium totius scripturæ: tum selectissima quæque complectitur, ex utroque testamento, insigniorum sanctorum Patrum doctrinam, præcipua Sanctorum gesta, Hymnos, & Orationes. Addiderit ego Breviarium dici, quod in eo concisè, ac sine musicalibus notis seu omnia conscripta sint, quæ in Antiphonariis, aliisque libris Choralibus magnis characteribus ad usum cantantium comprehenduntur. Denique Breviarii nomen ad Officij divini breviter referri potest: nam illud prolixum non esse & longum injuria dici, rectè evincit lib. 1. de horis Canonicis cap. 28. Oliverius Bonartius; constatque evidenter ex collatione hodierni Breviarii post Pium V. cum antiquioribus, quæ multò prolixiora sunt. Imò etiam vetus Romanum à Fratibus Franciscanis olim abbreviatum, fuisse Radolphus Tungrensis conqueritur libro de Canonum observantia propositione vigesima secunda, & alibi passim.

a Epist. 563. *b* Senec. Ep. 39. *c* Plin. l. 18. cap. 26. Sueton. in Augusto. *d* Gaz. in notis ad Cassianum lib. 4. de inst. c. ult. *e* Lessius de just. lib. 2. cap. 37. dub. 8.

CAPUT XIX.

De disciplina psallendi.

Nulla actio Religiosorum majoris momenti est, nulla majoris obligationis, quam recitatio divini Officij: dixit enim Abbas Theodorus *f*, quia si nobis imputaret Deus negligentias temporis quo oramus, & captivitates quas patimur dum psallimus, non possumus salvi fieri. Ea tamen incuria nostræ salutis ut plurimum laboramus, ut omnia negotia & studia sæcularia accuratissimè peragamus; Sacras verò preces perfunduntur omnino, mente distracta, ac prorsus aliud agendo persolvamus, Omnem Dei cultum non sine magno æternæ vitæ discrimine negligentes. Nam, ut Simeon Monachus *g* scribit, Væ talibus, cum Deo laudes concinunt, væ, cum Deum adorant, væ, cum preces ad eum fundunt. Parum est Sacerdotalis functionis exteriores dumtaxat ritus, & ceremonias perspectas habere, si externis actibus internas spiritus operationes copulare nesciamus. Sanctus Benedictus ad hanc sapientiam certissimus Magister, cum per multa capita cœlestis suæ Regulæ nocturnæ diurnæque Psalmodiæ ordinem accuratè digessisset, mox decimum nonum caput atexit de disciplina psallendi, ut quoties ad opus divinum assistimus, consideremus, ait, qualiter oporteat nos in conspectu Divinitatis, & Angelorum esse, & sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. Hujus ego incomparabilis Magistri exemplum & institutionem numerationis serie, tituli que inscriptione sequutus post descriptas horarum Canonicarum partes omnes, & symbolicas earum rationes, ad asceticam me confero tractationem, quæ si longior aliquanto fuerit, boni consulat lector; non enim simpliciter psallere; sed attentè, devotè, & reverenter psallere id Deo gratum, id animæ nostræ proficuum est.

f Lib. 5. de vitis PP. lib. 11. num. 11. *g* Sim. Orat. 4. de fid. & morib.

Zzzzz

§. I. De